

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie

Tomáš Hruška

**Malá retribuce a Trestní nalézací komise
ve Šternberku**

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Pavel Kreisinger, Ph.D.

Olomouc
2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou diplomovou práci vypracoval pod vedením vedoucího bakalářské diplomové práce samostatně a na základě citovaných pramenů a literatury.

Tomáš Hruška

V Olomouci dne 30.4.2020

Poděkování

Chtěl bych poděkovat svému vedoucímu práce PhDr. Pavlu Kreisingerovi, Ph.D., za pomoc s výběrem bakalářské práce, za cenné rady a konzultace během její realizace. Také bych chtěl poděkovat všem pedagogům Katedry Geografie PŘF UPOL a Katedry Historie FF UPOL, kteří mi předáváním svých znalostí pomohli dojít až do 3. ročníku. Dále pak děkuji pracovníkům Státního okresního archivu Olomouc za vstřícný přístup během mých návštěv v archivu, které byly nedílnou součástí mého výzkumu. Současně děkuji svým rodičům za jejich toleranci a podporu během studia. A nakonec patří poděkování i spolubydlícímu Lukáši Halamíčkovvi, jehož rady mi pomohly při tvorbě map v GISu.

Obsah

Úvod	6
Rozbor pramenů a literatury.....	8
Stav zkoumané problematiky.....	10
1. Politický okres Šternberk	12
1.1. Geografické vymezení.....	12
1.2. Stručné dějiny regionu v 1. polovině 20. století	15
2. Od konce války po vznik Trestních nalézacích komisí	18
2.1. Dekrety presidenta republiky.....	18
2.2. Vypořádání s Němci a dalšími národnostmi.....	20
2.3. Malý retribuční dekret.....	23
2.4. Směrnice ministra vnitra.....	25
3. Činnost trestních nalézacích komisí	27
4. Trestní nalézací komise ve Šternberku	30
4.1. Zastavené případy.....	32
4.1.1. Odsunutí.....	32
4.1.2. Zemřelí.....	32
4.1.3. Nezvěstní	33
4.1.4. Ukončení činnosti Trestních nalézacích komisí.....	34
4.1.5. Promlčeno	34
4.1.6. Ostatní zastavená řízení	34
4.2. Trestní nálezy.....	36
4.2.1. Osvobození amnestií	37
4.2.2. Veřejné pokárání.....	38

4.2.3. Vězení + Veřejné pokárání.....	39
4.2.4. Vězení.....	41
4.2.5. Pokuta.....	42
4.2.6. Pokuta + Veřejné pokárání.....	43
4.2.7. Vězení + Pokuta.....	45
4.2.8. Vězení + Pokuta + Veřejné pokárání.....	45
4.3. Statistický pohled.....	46
4.3.1. Věk.....	46
4.3.2. Bydliště.....	47
4.3.3. „Fenomén“ Štěpánov.....	49
4.4. Vybrané případy.....	51
4.4.1. Karel Bubeníček.....	51
4.4.2. Oldřich Břenek.....	53
4.4.3. Vladimír Petřík.....	55
4.4.4. Karel a Julie Rutarovi.....	56
4.4.5. Josef Čadílek.....	59
5. Porovnání s ostatními regiony.....	60
Závěr.....	64
Seznam pramenů a literatury.....	66
Seznam zkratk.....	70
Resumé.....	71

Úvod

8. květen 1945 je znám jako den, kdy skončila druhá světová válka v Evropě. Málokteré datum je v povědomí českých občanů právě tak, jako 8. květen. Z hodin dějepisu by si studenti rovněž měli odnést poznatky o vysídlování Němců. Jinak je ale období mezi koncem války a „Vítězným únorem“ pro naši společnost celkem neznámé.

Bakalářská práce se zabývá tématem tzv. Malé retribuice, která je v našich luzích a hájích v ještě menším povědomí občanů než celé období Třetí republiky. Mohu nastínit, že se jedná o trestání drobných provinění, které by však neměly být přehlíženy, a proto byl vydán dekret č. 138/1945 Sb., ale k tomu více ve druhé kapitole.

Ačkoli společnost o Malé retribuici mnoho neví, mezi historiky se toto téma stává velice oblíbeným a v posledních letech se spousta studentů píšící své závěrečné práce věnovala právě analýze činnosti nějaké Trestní nalézací komise (dále jen TNK). V tuto chvíli je sice zmapována činnost výrazné menšiny všech TNK, ale pevně věřím, že svou prací pomohu ještě zvýšit zájem o tuto problematiku a v nejbližších letech by mohla být zanalyzována minimálně většina všech TNK v České republice.

V první kapitole nejprve popisují geografické vymezení zkoumaného území, kterým je politický okres Šternberk skládající se ze soudních okresů Šternberk a Uničov. Současně se zmiňují o hlavních historických milnících 1. poloviny 20. století ve studovaném regionu.

Ve druhé kapitole se pokusím popsat akty, kterými se Češi, potažmo Čechoslováci, chtěli vyrovnat s válečnými kolaboranty a jak jsme došli ke vzniku Trestních nalézacích komisí v rámci malého retribučního dekretu. Pro pochopení dalších souvislostí zejména s přihláškami k německé národnosti uvádím i kapitolu věnující se odsunu nejen Němců z Československa.

Třetí kapitola se zabývá tím, co to vůbec byly Trestní nalézací komise, kdo v nich zasedal a co hlavně řešily. TNK byly orgánem příslušných okresních národních výborů a měly posuzovat ta provinění, která se svou závažností nemohla dostat před MLS, ale zároveň, aby takové prohřešky nebyly přehlíženy.

Čtvrtá kapitola se věnuje přímo činnosti TNK ve Šternberku včetně zastavených řízení a udělených trestních nálezů, což je stěžejním bodem mé bakalářské práce. Součástí kapitoly je část věnovaná statistickým údajům zkoumaného území.

Poslední pátá kapitola porovnává přísnost rozhodnutí TNK ve Šternberku s ostatními TNK, jejichž činnosti byly formou jiných bakalářských a magisterských diplomových prací již popsány. Pro tuto kapitolu si kladu dvě důležité otázky. První otázka se týká přísnosti dané TNK v porovnání se Šternberkem. Pod pojmem přísnost si představuji procentuální vyjádření udělených trestních nálezů oproti zastaveným řízením. Druhá otázka se ptá, jaké provinění proti národní cti bylo v daném politickém okrese nejčastější.

První tři kapitoly v podstatě jen vysvětlují danou problematiku tématu Malé retribuce, takže užívám metodu syntézy pramenů a literatury. V klíčové čtvrté kapitole, která kompletně analyzuje činnost šternberské TNK používám analýzu archivního materiálu s prvky statistické metody a v poslední páté kapitole je využita historicko-srovnávací metoda.

Hlavním cílem mé práce je analýza činnosti TNK ve Šternberku v prvním retribučním období. Dílčími cíli je zjištění nejčastějšího provinění proti národní cti a také porovnání s ostatními, již zmapovanými, TNK.

Rozbor pramenů a literatury

Prameny

Stěžejním pramenem jsou jednotlivé spisy Trestní nalézací komise ve fondu ONV Šternberk uloženém ve SOkA Olomouc v kartonech 248-255. Zde najdeme všech 388 spisů, ze kterých jsem mohl čerpat informace pro svůj výzkum. Součástí fondu je hned v prvním kartonu složka, ve které najdeme informace o vzniku činnosti TNK ve Šternberku a zejména závěrečnou zprávu, kterou odeslal Okresní národní výbor ve Šternberku Zemskému národnímu výboru v Brně na konci prvního retribučního období, která je pro celý výzkum podstatná.¹

Ve dvou případech vojáků československé zahraniční armády využívám i jejich kmenové listy, které se nacházejí ve Vojenském historickém archivu v Bratislavě.² V jednom případě se dochovala tzv. karta relace z Archivu bezpečnostních složek.³ Dalšími podstatnými prameny, zejména pro pochopení zkoumané problematiky, je samotný Dekret presidenta republiky č. 138/1945 Sb.,⁴ Směrnice ministra vnitra ze dne 26.11.1945 a její dodatky.⁵

Nesmím opomenout ani dobový tisk, který mi rovněž posloužil jako pramen k vypracování bakalářské práce. Konkrétně jde o dva články z Rudého práva (ústředního tiskového orgánu KSČ). První článek napsal sám ministr vnitra Václav Nosek s názvem *Vyhladit fašismus do všech důsledků*.⁶ Druhý článek s názvem *Sto tisíc dokumentů národní zrady nalezeno* informuje o nálezů německého archivu s přihláškami k německé národnosti.⁷ Ve Svobodném slově (tiskový orgán ČSNS) čerpám z článku *Ať promluví sněmovna* od autora Ladislava Guta.⁸ Dokonce nás o trestním nálezů může informovat i dobový tisk, jelikož v periodiku Osvobozený našinec vyšel článek o počínání šternovského starosty Josefa Čadílka, jehož spis v okresním archivu chybí.⁹ A hned na stejné stránce najdeme článek *Šternberk*

¹ SOkA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 248-255.

² VHA Bratislava, Sběrka kmenových listů, Kmenový list Karla Bubeníčka a Miloslava Dršky.

³ ABS Praha, fond 2M (Odbor politického zpravodajství MV), tzv. karta relace Fridolín Matys, nar. 3. 5. 1907.

⁴ Dekret presidenta republiky č. 138/1945 Sb. o trestání některých provinění proti národní cti.

⁵ Směrnice ministerstva vnitra ze dne 26. listopadu 1945 č. B-2220-23/11-45-I/2, ku provedení dekretu presidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti

⁶ NOSEK, V.: *Vyhladit fašismus do všech důsledků*. Rudé právo, č. 146, 28.10.1945., s.3.

⁷ *Sto tisíc dokumentů národní zrady nalezeno*. Rudé právo, č. 65, 17.3.1946, s. 1.

⁸ GUT, L.: *Ať promluví sněmovna*. Svobodné slovo, č. 163, 21.11.1945, s. 1.

⁹ „Šak počkéte až já bodo očišťené!“. Osvobozený našinec, č. 64, 16.3.1947, s. 5.

odměňuje lásku k Němcům.¹⁰ Všechny zmíněné články jsou online ke zhlédnutí na stránkách Digitální knihovny.¹¹

Literatura

Nejlepší monografií zabývající se našimi retribučními dějinami je *Národní očista* od amerického autora Benjamina Frommera, který v Čechách studoval, zná naše prostředí, realie, ale zároveň se na počínání našich předků dívá maximálně objektivně, jelikož není národnostně zaujatý. Frommer se však tématu Malé retribuice věnuje jen na 50 stránkách.¹²

Přímo k Malé retribuci napsal český historik a zároveň pedagog liberecké univerzity Pavel Kmoč monografii *Provinění proti národní cti*, která je prací č. 1 pro každého zájemce o porozumění Malé retribuci. Kmoč ve své knize poukazuje na činnost TNK v Benešově u Prahy.¹³

Za připomenutí určitě stojí *Historický místopis Moravy a Slezska* od Josefa Bartoše, díky kterému můžeme přesně zmapovat území politického okresu,¹⁴ nebo *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951* autorů von Arburga a Staňka, které popisuje události spojené s odsunem a akty hromadného násilí, kterého se dopouštěli Čechoslováci.¹⁵

Zároveň bych se neobešel bez článků z odborných časopisů. Kromě článků popisujících přímo činnosti TNK v Liberci a Olomouci čerpám i z dosud nepublikovaného článku Pavla Kreisingera a Karla Podolského, který zkoumá *Tragický 4. březen 1919 ve Šternberku s odstupem jednoho století*¹⁶ a také ze studie doc. Josefa Bartoše *Šternbersko v době okupace 1938-1945* ve Zprávách Vlastivědného muzea v Olomouci.¹⁷ Oba články posloužily k popsání dějin zkoumaného politického okresu.

¹⁰ *Šternberk odměňuje lásku k Němcům*. Osvobozený našinec, č. 64, 16.3.1947, s. 5.

¹¹ <https://kramerius-vs.nkp.cz/> stav k 27. dubnu 2020.

¹² FROMMER, B.: *Národní očista*. Praha, 2010.

¹³ KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*. Praha, 2015.

¹⁴ BARTOŠ, J. a kol.: *Historický místopis Moravy a Slezska*, s. 221-235. Ostrava, 1972.

¹⁵ ARBURG, A. – STANĚK, T.: *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951*. Středokluky, 2010.

¹⁶ KREISINGER P. – PODOLSKÝ, K.: *Tragický 4. březen 1919 ve Šternberku s odstupem jednoho století – souvislosti, rekonstrukce událostí, důsledky*. Nepublikovaný článek

¹⁷ BARTOŠ, J.: *Šternbersko v době okupace 1938-1945: základní charakteristika*. In: *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci*, č. 280 (2000), s. 11-26.

K historii města Uničov vyšla skvělá monografie *Uničov: historie moravského města*, na které se podílela řada autorů pod záštitou prof. Jany Burešové.¹⁸

Stav zkoumané problematiky

Kromě Pavla Kmocha, který ve své stěžejní monografii líčí činnost benešovské TNK, napsalo mnoho autorů své závěrečné práce na téma trestních nalézacích komisí, nebo o něm vyšel odborný článek v historických časopisech.

Ve vlastivědné revue Střední Morava vyšel článek Sylvy Sklenářové a Jiřího Štěpána analyzující činnost olomoucké TNK¹⁹ a Pavel Kmoch společně s Kateřinou Lozoviukovou popsali činnost TNK v Liberci. Článek najdeme v periodiku *Fontes Nissae*, které vydává Technická univerzita v Liberci.²⁰ Ve stejném periodiku najdeme i článek o TNK v Jablonci nad Nisou.²¹

Na půdě univerzit vznikly závěrečné práce popisující činnost těchto TNK: Opava-venkov,²² Zábřeh,²³ Nový Bydžov,²⁴ Nymburk,²⁵ Trutnov,²⁶ Turnov,²⁷ Broumov,²⁸ Nová Paka,²⁹ Krnov³⁰ a Pardubice.³¹ Všechny jsou dostupné online,

¹⁸ BUREŠOVÁ, J.: *Uničov: historie moravského města*. Uničov, 2013.

¹⁹ SKLENÁŘOVÁ, S. – ŠTĚPÁN, J.: *Olomouc a tzv. Malý retribuční dekret č. 138/1945 Sb.* In: Střední Morava. Vlastivědná revue, s. 4-18. Olomouc, 2002.

²⁰ KMOCH, P. – LOZOVIUKOVÁ, K.: *Pomsta nebo spravedlnost? Trestní nalézací komise v českých zemích*. In: *Fontes Nissae*. Liberec, 2011.

²¹ REMSOVÁ, M.: *Trestní nalézací komise v Jablonci nad Nisou (1945-1947)*. In: *Fontes Nissae*, XIII. Liberec, 2012.

²² FRANEK, J.: *Trestní nalézací komise Opava – venkov 1945-1948*. (nepublikovaná magisterská diplomová práce), Hradec Králové, 2017.

²³ LUKÁČ, J.: *Trestní nalézací komise v Zábřehu v letech 1945-1948*. (nepublikovaná magisterská diplomová práce), Hradec Králové, 2014.

²⁴ KOZÁKOVÁ, V.: *Trestní nalézací komise v Novém Bydžově v letech 1945-1948*. (nepublikovaná bakalářská diplomová práce), Hradec Králové, 2015.

²⁵ ČEPIČKOVÁ, J.: *Trestní nalézací komise Nymburk 1945-1948*. (nepublikovaná magisterská diplomová práce), Praha, 2010.

²⁶ ČERVINKOVÁ, Z.: *Trestní nalézací komise v Trutnově 1945-1948*. (nepublikovaná magisterská diplomová práce), Liberec, 2012.

²⁷ LOUDA, J.: *Trestní nalézací komise Turnov*. (nepublikovaná bakalářská diplomová práce), Liberec, 2011.

²⁸ PEŠKOVÁ, B.: *Trestní nalézací komise Broumov*. (nepublikovaná bakalářská diplomová práce), Liberec, 2012.

²⁹ Horká, A.: *Trestní nalézací komise Nová Paka 1945-1948*. (nepublikovaná magisterská diplomová práce), Hradec Králové, 2017

³⁰ Franek, J.: *Trestní nalézací komise v okrese Krnov během let 1945-1948*. (nepublikovaná bakalářská diplomová práce), Hradec Králové, 2015.

³¹ JONÁŠOVÁ, V.: *Trestní nalézací komise Pardubice 1945-1947*. (nepublikovaná bakalářská diplomová práce), Liberec, 2015.

a proto porovnávám v poslední kapitole výsledky ze Šternberku s výše zmíněnými TNK.

Rovněž vznikly na akademické půdě závěrečné práce, jejíž autoři si nepřejí zveřejnění, a proto s nimi nemohu porovnávat. Mezi ně patří tyto TNK: Kutná Hora, Česká Lípa, Děčín, Brno a Dvůr Králové nad Labem. Pak mohou být zmapovány i další TNK, ale k těm se mi bohužel nepodařilo nalézt žádné informace.

1. Politický okres Šternberk

1.1. Geografické vymezení

Politický okres Šternberk je popsán detailně s výpisem všech obcí do něho spadajících. Z dějin správy víme, že existovaly politické okresy, ve kterých najdeme 2-3 soudní okresy. Politický okres Šternberk byl tvořen pouze dvěma soudními okresy Šternberk a Uničov.³²

Roku 1945 byl obnoven politický okres Šternberk ve stejných rozměrech, jako před válkou. Zdejší ONV podléhal ZNV v Brně. V roce 1949 při reorganizaci státní správy byl okres Šternberk začleněn do kraje Olomouckého.³³ Co se národnostní struktury týče, tak v obou soudních okresech šternberského politického okresu převažovali Němci, ale vyskytovala se zde i česká menšina.³⁴

Do soudního okresu Šternberk spadaly tyto obce: Šternberk, Babice, Bělá, Bohuňovice, Dalov, Dětrichov nad Bystřicí, Domašov nad Bystřicí, Domašov u Šternberka, Hlásnice, Hnojice, Hraničné Petrovice, Chabičov, Jívová, Komárov, Krahulčí, Krakořice, Krnov (u Štěpánova), Lašťany, Lhota, Liboš, Lipina, Lužice, Mladějovice, Moravská Húzová, Mutkov, Německá Húzová (dnes Huzová), Německá Loděnice (dnes Horní Loděnice), Nové Dvorce, Ondrášov, Řídeč, Sedm Dvorů, Stachov, Strukov, Štarnov, Štěpánov, Těšíkov, Žerotín.³⁵

Do soudního okresu Uničov spadaly tyto obce: Uničov, Benkov, Brníčko, Břevenec, Dědinka, Dětrichov, Dolní Dlouhá Loučka, Dolní Libina, Dolní Sukolom, Haukovice, Hlívce, Horní Dlouhá Loučka (dnes existuje jen Dlouhá Loučka), Horní Sukolom, Hradec, Hradečná (dnes existuje jen Nová Hradečná), Karlov, Králová, Křivá, Lazce, Lipinka, Medlov, Mostkov, Nemrlav, Nová Dědina, Oskava, Paseka, Pískov, Plinkout, Renoty, Rybníček, Šumvald, Troubelice, Újezd, Zadní Újezd, Želechovice.³⁶

³² BARTOŠ, J. a kol.: *Historický místopis Moravy a Slezska*, s. 221-235.

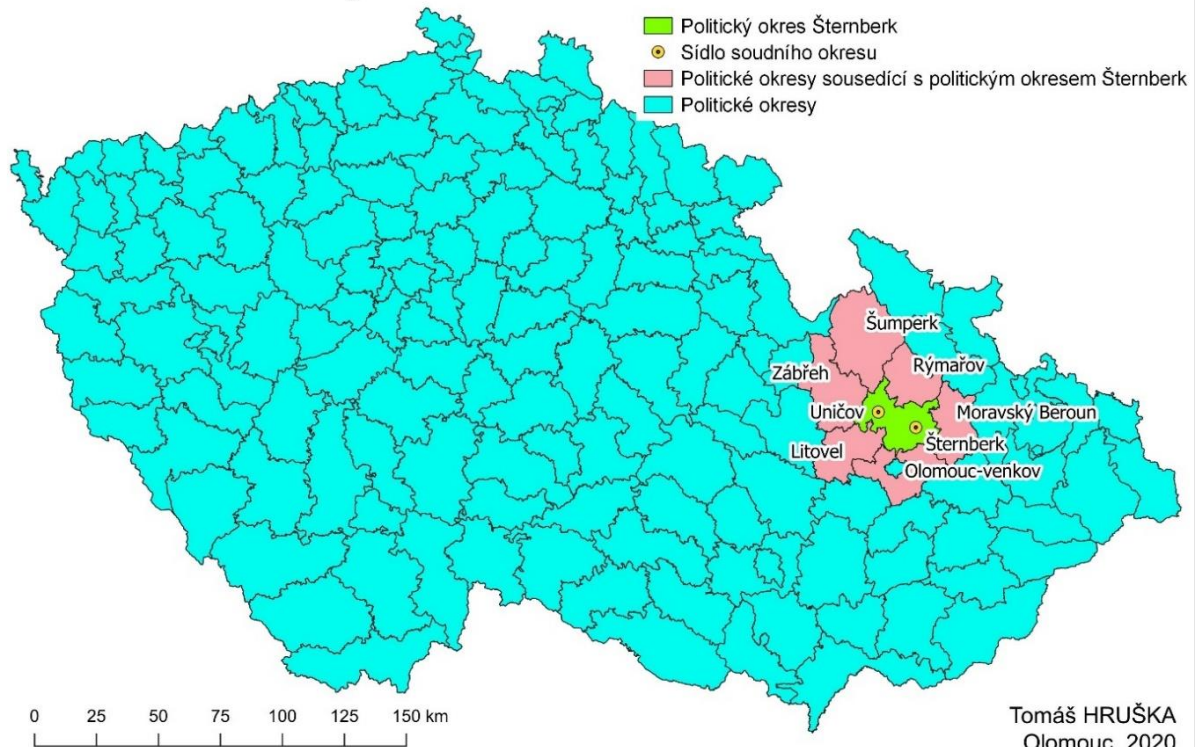
³³ Tamtéž.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Tamtéž, s. 8-9.

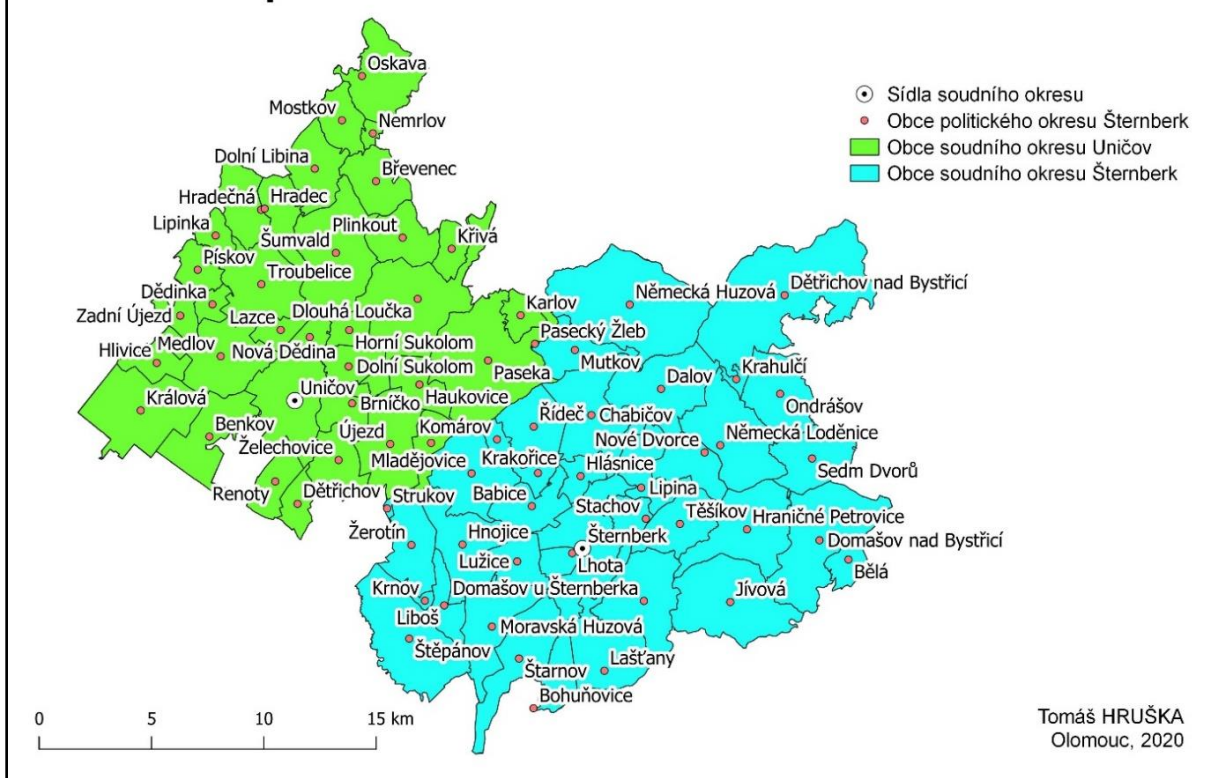
³⁶ Tamtéž.

Politické okresy v zemi České a Moravskoslezské v roce 1946

Mapa č. 1. znázorňující politický okres Šternberk a okolní okresy na podkladu mapy všech politických okresů po druhé světové válce na území dnešní České republiky

Obce politického okresu Šternberk v roce 1946

Mapa č. 2 znázorňující obce politického okresu Šternberk.

První mapa vytvořená v GISu (geografický informační systém), znázorňuje území politického okresu Šternberk v letech 1945-1948 na podkladu mapy všech politických okresů na území dnešní České republiky. Současně jsou vymezeny sousední politické okresy. Mezi ty patří okresy Šumperk, Rýmařov, Moravský Beroun, Olomouc-venkov, Litovel a Zábřeh.

Území politického okresu Šternberk se nachází na území dvou dnešních krajů České republiky. Všechna katastrální území jsou dnes součástí Olomouckého kraje s výjimkou Dětrichova nad Bystřicí, který je v současnosti ve správě kraje Moravskoslezského.

Druhá mapa znázorňuje obce soudních okresů Šternberk a Uničov a jejich katastrální území. Zde je potřeba dávat pozor na části obce, jelikož některé části byly v době tzv. Třetí republiky samostatné, nebo jen byly součástí politického okresu Šternberk, ačkoli dnes tyto části administrativně spadají do obcí, které nebyly součástí šternberského politického okresu. Například dnešní obec Bělkovice-Lašťany nedaleko Olomouce. Lašťany spadaly pod Šternberk, kdežto Bělkovice pod Olomouc. Podobně je na tom i dnešní Libina, která však v poválečném období byla rozdělena na Horní a Dolní Libinu. Dolní Libinu v mapě najdeme, jelikož spadá do uničovského soudního okresu, ale Horní Libinu nenajdeme, protože ta patřila k Šumperku. Nebo například dnešní části Moravského Berouna jako Ondrášov a Sedm Dvorů najdeme jako součástí šternberského politického okresu, kdežto Moravský Beroun ne – ten byl samostatným soudním okresem a jmenované části jsou dnes místními částmi Moravského Berounu.

1.2. Stručné dějiny regionu v 1. polovině 20. století

Do roku 1918 bylo celé území, stejně jako zbytek budoucí ČSR, součástí Rakouska-Uherska. Jak všichni víme, slaví se v České republice 28. říjen jako Den vzniku samostatného Československa. Přesuneme-li se však do prostoru námi sledovaného politického okresu do roku 1918, nepřekvapí nás, že většina obyvatel nevnímala vznik svobodného Československa příliš růžově. Naopak, Němcům v pohraničí Rakousko-Uhersko vyhovovalo, ale co jim zbývalo teď?

Řešení spočívalo ve vzniku tzv. Německého Rakouska, které nechtělo respektovat nově vzniklé Československo, nýbrž se chtěli připojit k Rakousku. Tento spolek se skládal ze čtyř provincií. Nás zajímá provincie Sudetenland s centrem v Opavě. Vyhlášena byla hned 30. října 1918. K dispozici měla i vojsko, tzv. Volkwehr. Jelikož ale neměli v Opavě dostatečnou podporu z Vídně, provincie se rozpadla a Opava byla bez boje obsazena československou armádou 18. prosince 1918.³⁷

Dne 4. března 1919 proběhlo ve Vídni úvodní jednání německorakouského Národního shromáždění. Němečtí sociální demokraté vyhlásili demonstrace a generální stávkou. V našem pohraničí probíhaly nepokoje i 3. nebo 5. března. Bohužel mnohdy docházelo k obětem na životě. Celkem přišlo o život 53-58 osob. Nejhorší byla situace v Kadani, kde bylo 26 mrtvých. Na Moravě byla situace nejhorší právě ve Šternberku. V nedalekém Uničově naštěstí proběhla demonstrace pokojně.³⁸

Ve Šternberku toho dne 4. března 1919 v ranních hodinách přepadl dav Němců vlakové nádraží, ale tady se situace ještě celkem uklidnila. Následně dav získal kontrolu nad okresním hejtmanstvím, poštou a berním úřadem. První výstřely padly na strážní hotovosti, kde dav odzbrojil vojáky. Pak se na scénu dostávají vojenské posily, které stěží došly na šternberské náměstí. Dav protestujících, značně posílen pocitem anonymity, a hlavně národní jednoty a nenávisti k Čechům, se snažil vytrhnout vojákům zbraně z rukou. Jeden z protestujících nepochopitelně střelil z blízkosti do hlavy svobodníka Josefa Plachého, který byl na místě mrtvý. Vojáci hned začali střílet do davu. Jenže na vojáky začali střílet neznámí útočníci z domů v centru města. Tak padl další voják československé armády Robert Böhm, paradoxně německé národnosti. Pocházel z Horní Libiny. Zbytek posádky se rozhodl uklidnit situaci únikem

³⁷ KREISINGER P. – PODOLSKÝ, K.: *Tragický 4. březen 1919 ve Šternberku s odstupem jednoho století – souvislosti, rekonstrukce událostí, důsledky*. Nепublikovaný článek.

³⁸ Tamtéž.

k železnici, kde se vojáci kryli železničním násypem. Drobné uklidnění situace zařídil nadporučík Balzer, který dopoledne se svou jednotkou obsadil náměstí, definitivní klid byl až odpoledne příjezdem vojenského vlaku z Olomouce a pro jistotu bylo vyhlášeno stanné právo. Celkem zemřelo v důsledku krvavého 4. března ve Šternberku 18 osob (16 civilistů a 2 českoslovenští vojáci).³⁹

Meziválečné období od březnových událostí 1919 až do mnichovské konference bylo víceméně klidné, ale oba tábory si pamatovaly hrůzu, která se stala právě 4. března 1919. Pochopitelně v září 1938 projevovalo německé obyvatelstvo Šternberku nadšený souhlas s připojením k říšskému území. Pro českou menšinu, která se v meziválečném období rozrostla a užívala si svého československého státu, znamenal Mnichov národní tragédií a většina Čechů tak utekla do okleštěného území, později zvaném Protektorát Čechy a Morava.⁴⁰

Po mnichovské konferenci proběhla řada jednání, podle kterých se rozhodovalo, které obce budou součástí říšské župy Sudety, a které zůstanou Československu a od března 1938 pak v Protektorátu. Území politického okresu Šternberk nemůžeme jednoznačně zařadit ani do Sudet, ani do okleštěné Druhé republiky. Většina území ale byla v Sudetech. Výjimky tvořily pouze tyto obce: Bohuňovice, Hnojice, Krnov, Lašťany, Liboš, Moravská Huzová, Strukov, Štarnov, Štěpánov, Žerotín a Želechovice. V období okupace spadal zbytek obcí šternberského politického okresu (landrátu) pod správu opavského vládního obvodu. Funkci landráta zde vykonával Dr. Klaper.⁴¹

V průmyslu během okupace převažovala textilní výroba, ale kvůli válce byly některé textilky přeměněny ve válečné fabriky. V Medlově byl navíc otevřen důl Barbora, kde se těžila železná ruda. Vedle horníků tam pracovali zejména britští a sovětsí zajatci. Kromě nich jsou ještě doložené zprávy, že v prostoru Německé Huzové pracovali jugoslávští zajatci. Další doly byly ještě obnoveny v Hlásnicích, Chabičově, Řídci a Krakořicích.⁴²

³⁹ KREISINGER, P. – PODOLSKÝ, K.: *Tragický 4. březen 1919 ve Šternberku s odstupem jednoho století – souvislosti, rekonstrukce událostí, důsledky*. Nепublikovaný článek.

⁴⁰ KAŇÁK, B. a kol.: *Šternberk slovem a obrazem*. Olomouc, 1996, s. 47.

⁴¹ BARTOŠ, J.: *Šternbersko v době okupace 1938-1945: základní charakteristika*. In: *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci*, č. 280 (2000), s. 11-26.

⁴² Tamtéž.

Z hlediska národností struktury žilo v prostoru šternberského landrátu (tudíž bez českých protektorátních vesnic) 90 % Němců a pouze 10 % Čechů. Ale i mezi některými sudetskými obcemi bylo více Čechů, zejména jde o obce v blízkosti Uničova (Lazce, Lipinka, Pískov, Šumvald a Troubelice).⁴³

Ačkoli se mírně projevovaly prvky protinacistického odporu, zejména ve zmíněných obcích v okolí Uničova, tak žádný převratný odpor se v tomto prostoru neodehrál a území politického šternberského okresu bylo definitivně osvobozeno až 7. května 1945, do kdy trvaly boje v okolí Králové. Šternberk byl osvobozen ukrajinským frontem armádního generála Jeremenka již 5. května, Uničov až 6. května 1945.⁴⁴

Na základě ústavních dekretů, vydaných již v roce 1944, se po osvobození Šternberku Rudou armádou ustavil Národní výbor, který řídil nejen město, ale i celý politický okres. Postupně začaly vznikat specializované komise, správní orgány města i okresu, které měly mj. za úkol zabývat se „státně nespolehlivým obyvatelstvem“. Takto byly ve Šternberku uváděny ve skutek prezidentské dekrety o konfiskaci nepřátelského majetku a o retribuci.⁴⁵

⁴³ BARTOŠ, J.: *Šternbersko v době okupace 1938-1945: základní charakteristika*. In: *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci*, č. 280 (2000), s. 11-26.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ KANÁK, B. a kol.: *Šternberk slovem a obrazem*, s. 52.

2. Od konce války po vznik TNK

2.1. Dekrety prezidenta republiky

Ještě, než si vysvětlíme retribuční dějiny, musím uvést na pravou míru právní normy, kterými se musela řídit čerstvě osvobozená československá společnost poté, co naše území osvobozovala z východu Rudá armáda a ze západu zejména americké jednotky generála Pattona.

Těmito právními normami byly dekrety prezidenta republiky, chcete-li Benešovy dekrety. Jich bylo vydáno 143 a jedná se o právní normy, které nejprve vydával prezident ČSR Edvard Beneš v londýnském exilu během druhé světové války a po osvobození československého území i první poválečnou vládou až do ustavení Prozatímního Národního shromáždění. Dekrety můžeme velmi zjednodušeně chápat jako jediné právní akty vydávané českými úřady (ačkoli mimo naše území) nezávisle na okupantech. Týkaly se orgánů exilového státního zřízení, jeho rozpočtu a od roku 1944 i přípravy obnovení právního řádu brzy osvobozeného Československa.⁴⁶

Jedním z dekretů byl známý dekret č. 16/1945 Sb., *o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech* – tzv. Velký retribuční dekret. Ten obsahuje 11 paragrafů o zločinech, kterými se mohli kolaboranti provinít. V dalších paragrafech je pak popsána činnost Mimořádných lidových soudů.⁴⁷ Zajímavé také je, proč se tyto soudy vlastně označují jako lidové. Důvod je ten, že se tyto soudy skládaly z jednoho profesionálního soudce a čtyř „lidových soudců“, kteří byli jmenováni národními výbory a jednalo se o obyčejné občany republiky bez znalosti práva.⁴⁸ Území šternberského politického okresu měl ve správě mimořádný lidový soud v nedaleké Olomouci.⁴⁹

Velký retribuční dekret nabyl účinnosti dnem vydání 9. července 1945⁵⁰ a trestal *zločiny proti státu* (např.: zrada státního tajemství; vysoká pozice v NSDAP, SS, SdP, Vlajka apod), *zločiny proti osobám* (vraždy ve prospěch Německa, zotročení člověka apod.), *zločiny proti majetku* (žhářství, zpronevěra apod.) a *udavačství*.⁵¹

Důležitým poznatkem je výše trestu, která nebyla u velkého dekretu nižší než 5 let, což se zdálo jako příliš velký trest za „pouhé“ drobnější prohřešky, jako například

⁴⁶ BLAIVE, M. - MINK, G.: *Benešovy dekrety*. Praha, 2003, s. 55.

⁴⁷ JECH, K. - KAPLAN, K.: *Dekrety prezidenta republiky*. Brno, 1995, s. 237-247.

⁴⁸ FROMMER, B.: *Národní očista*, s. 117.

⁴⁹ Z analýzy spisů TNK.

⁵⁰ KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*, s. 78.

⁵¹ FROMMER, B.: *Národní očista*, s. 451-457.

přihlášení se k německé národnosti, dobrovolný styk s okupanty, nebo třeba služba ve Wehrmachtu. V závažných případech u dekretu *o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech* padaly nejvyšší tresty, například u udavačství: *Mělo-li udání za následek něčí smrt, trestá se smrtí.*⁵²

Dále je potřeba podotknout, že tzv. „velký retribuční dekret“ nepamatoval na menší viníky, ačkoli jejich potrestání požadovalo jejich okolí, čímž jsou myšleni závistiví sousedé, kolegové v práci, případně další známí a v neposlední řadě nesmíme opomenout ani vnucení ze strany Komunistické strany Československa.⁵³

Když se konečně začal realizovat velký retribuční dekret a začaly pracovat Mimořádné lidové soudy, nestačily se divit, kolik mají práce. Z původní časové působnosti velkého dekretu začalo pomalu zbývat posledních pár měsíců a všem bylo zřejmé, že se nestihnou potrestat všichni viníci.⁵⁴

Masové zatýkání po konci 2. světové války roku 1945 naplnilo vězení v naší zemi k prasknutí. Frommer ve své publikaci *Národní očista* dokonce zmiňuje, že podezřelí byli zatýkáni policisty, dobrovolníky, polovojenskými skupinami i národními výbory, aniž by vůbec mnohým podezřelým sdělili obvinění či jakékoli jiné důvody jejich zadržení. Na konci léta 1945 ještě soudy neznaly příčiny zatčení velkého počtu vězňů. Dokonce až tisíce kauz bylo žalobci odloženo, protože byly dotčené osoby zadrženy jen na základě falešných domněnek a udání. Proto často docházelo k propuštění podezřelých. Společnost ovšem takové řešení nenesla snadno. To si můžeme demonstrovat na případu z Kralup nad Vltavou, kde po propuštění majitele jedné z místních továren tajemník KSČ vyhrožoval, že si nehodlá vzít na svědomí reakci veřejnosti a varoval před krajním řešením, že by lid majitele továrny zadržel a zlynčoval. Vyšetřovací komise nakonec zrušila příkaz k propuštění.⁵⁵

Je patrné, že musel být vydán nový právní předpis, který by řešil menší provinění, jež sice nespadají do velkého dekretu, ale zároveň aby tyto prohřešky nebyly přehlíženy.

⁵² FROMMER, B.: *Národní očista*, s. 457.

⁵³ KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*, s. 99-100.

⁵⁴ FROMMER, B.: *Národní očista*, s. 250.

⁵⁵ Tamtéž, s. 251.

2.2 Vypořádání s Němci a ostatními národnostmi

Současně s retribučními dekrety probíhaly i další dějinné události, které poznamenaly tvář Československé republiky. Tím myslím všeobecně odsun. Hned po osvobození zažívali Čechoslováci pocit znovunabytí svobody, ale zároveň nastal drtivý odpor proti všemu německému. Bohužel se v naší zemi takřka ihned po konci války děly hrůzy, kterými si Čechoslováci kompenzovali svá válkou zhrzená ega a Němci byli lynčováni.⁵⁶ Příkladem budiž masakr v Ústí nad Labem, kde po výbuchu muničního skladu byli Němci střílení, tlučeni, či vyhazováni z mostu do Labe a v řece střílení.⁵⁷

Odsun Němců dělíme v české historiografii na tzv. divoký odsun, někdy též pod německým ekvivalentem Vertreibung a organizovaný odsun, ke kterému docházelo po postupimské konferenci, v létě roku 1945, kdy se už v celé střední Evropě zbytečně prolévala německá krev. Zde padlo rozhodnutí o odsunu Němců nejen z ČSR. Udává se, že jen do konce podzimu 1945 bylo odsunuto z československého území do Německa na 700 000 – 820 000 osob (včetně Němců z východu, kteří neměli s ČSR nic společného).⁵⁸ Během organizovaného odsunu, který započal v lednu 1946, bylo odsunuto dalších 2,26 milionu osob. Německo-česká komise historiků určila, že během odsunu mohlo být zabito 19 000 až 30 000 Němců. Dodnes však není známo, kolik Čechů bylo během odsunu neprávem zabito, ale to ani nejspíš nedozvíme.⁵⁹

K takovým mstám na Němcích docházelo i relativně blízko šternberského politického okresu. Uvádím dva příklady. První je z Bruntálu, necelých 40 km severně od Šternberku, a došlo k němu 3. července 1945. Na strážnici Národní bezpečnosti před sedmou hodinou ranní došlo k výbuchu nějaké třaskaviny. Ačkoli vůbec nebylo jasné, kdo tento atentát zinscenoval, bylo pro výstrahu popraveno 19 Němců z řad uvězněných nacistických předáků a jeden radiomechanik, který těsně před atentátem opravoval přijímací přístroj na strážnici. Pro výstrahu byla navíc vydána vyhláška, že v případě dalšího činu podobného druhu bude popraveno za jednoho Čecha padesát Němců.⁶⁰

⁵⁶ ARBURG, A. – STANĚK, T.: *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951*, s. 18.

⁵⁷ Tamtéž, s. 193-225.

⁵⁸ Tamtéž s. 19.

⁵⁹ FROMMER, B.: *Národní očista*, s. 61.

⁶⁰ Tamtéž, s. 107.

Na první pohled se zdá, že bruntálský případ zní naprosto zruďně a ohavně, ale to, co se stalo nedaleko Horní Moštěnice u Přerova, bylo daleko horší. 18. června 1945 přijel na seřaďovací nádraží mezi Lověšicemi a Přerovem transport slovenských vojáků, kteří se vraceli z vojenské přehlídky v Praze zpátky domů na Slovensko. Ve stejný den přijel i jiný transport z Prahy. V něm byli nejen karpatscí Němci, kteří v roce 1944 uprchli ze Slovenska, zdržovali se na severozápadě Čech, a právě se vraceli domů na Slovensko. Slovenští vojáci pod velením poručíka Karola Pazúra údajně zjistili, že se ve vlaku s karpatskými Němci nachází celá řada bývalých příslušníků SS a zároveň těch Němců, kteří během Slovenského národního povstání bojovali na straně Němců. Z toho důvodu byli cestující ze zmíněného vlaku zadrženi, vyslechnuti a na polích nedaleko Horní Moštěnice zastřeleni.⁶¹ Celkem bylo zavražděno 265 mužů, žen a dětí. Mezi popravenými byli karpatscí Němci, Maďaři, ale i Slováci, kteří navíc bojovali proti Němcům během povstání. Sám Karol Pazúr se ke všemu přiznal a byl náležitě hrdý na to, že popravil „nacistické zrádce“. K soudu se zločin přeci jen dostal, Pazúr vyfasoval 7 a půl let a po odvolání dokonce 20 let, jenže po Vítězném únoru mu Klement Gottwald snížil trest o polovinu a po amnestii v roce 1951 byl dokonce osvobozen. Působil jako agent StB, i když za války působil v Hlinkových gardách.⁶²

Ačkoli vraždění z české strany se týkalo zejména německých obětí a s odsunem si pojíme zejména Němce, nebyla to zdaleka jediná národnost, která na našem území po válce již nebyla žádoucí. Další z národností, která svou existencí na našem území měla problém, byla ta maďarská. Potomci středověkých Hunů byli považováni, stejně jako Němci, za válečné zločince a byla jim odňata občanská práva. V československém prostoru totiž stále přežívaly vzpomínky, když horthyovské maďarské království získalo první vídeňskou arbitráží jižní Slovensko a část Podkarpatské Rusi. S naším tehdy jihovýchodním sousedem byla domluvena výměna obyvatelstva, kdy Slováci žijící v Maďarsku si mohli vybrat, jestli chtějí zůstat anebo se přestěhovat do své domoviny. Naopak Maďaři žijící na Slovensku moc na výběr neměli a museli se odstěhovat do Maďarska, přesto jich ale dost na Slovensku zůstalo.⁶³

⁶¹ ARBURG, A. – STANĚK, T.: *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951*, s. 118.

⁶² STANĚK, T.: *„Poválečné excesy“ v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování*, s. 274-278.

⁶³ MACHAČOVÁ, J. – MATEJČEK, J.: *Národnostní menšiny a jejich sociální pozice ve střední Evropě*, s. 45.

Již tradičním problémem se hned po válce ukázala otázka Těšínska, které bylo po první světové válce rozděleno mezi ČSR a Polsko. Po sedmidenní válce roku 1919 se území našeho státu zvětšilo a mezi oběma zeměmi byla mocnostmi určená demarkační linie, která většinou kopírovala řeku Olši. Po Mnichovu bylo Těšínsko Polskem zabráno a po válce se opět muselo řešit, co s tím... Hranice se vrátily do původního předmnichovského stavu, ale panovaly ve společnosti názory, že Poláky na české straně Těšínska nechceme, poněvadž Polákům byla vyčítána spoluúčasť na předválečném rozbití Československa. Československá vláda v čele s ministrem zahraničních věcí Janem Masarykem jednala s polskou stranou o odsunu obyvatelstva. Zejména šlo o tzv. „polské okupanty“, kteří zabrali domy, ve kterých bydleli před Mnichovem Češi a ti stejní Češi se pak po válce chtěli do svých domů vrátit. Za Poláky žijící na Těšínsku se však postavila KSČ, pravděpodobně kvůli blížícím se volbám. Polská strana při jednání navrhla Československu odstoupení české strany Těšínska, tzv. Záolší, výměnou za Kladsko, Hlubčicko a Ratibořsko. Československá delegace však žádné diskuse o hranicích na Těšínsku nehodlala poslouchat. Odsun Poláků tak nakonec i s ohledem na československo-polské vztahy uskutečněn nebyl.⁶⁴

⁶⁴ FRIEDEL, J.: *K pokusům o odsun tzv. polských okupantů z Těšínska po druhé světové válce*. In: PEJČOCH, I. - PLACHÝ, J. a kol.: *Okupace, kolaborace, retribuce*, s. 264-270.

2.3. Malý retribuční dekret

Dne 24. října 1945 vláda jmenovala mezirezortní komisi, která měla za úkol připravit návrh nového dekretu. Hned další den prezentoval komunistický ministr vnitra Václav Nosek pravidla pro trestání „provinění proti národní cti“. Ačkoli příprava velkého retribučního dekretu trvala přes tři roky, malý retribuční dekret byl pravděpodobně připraven za jedinou noc.⁶⁵

Dnem vydání dekretu č. 138/1945 Sb., „o trestání některých provinění proti národní cti“ byl 27. říjen 1945, stejně jako dekret č. 137/1945 Sb., „o zajištění osob, které v době revoluční byly považovány za státně nespolehlivé“. Původně se totiž počítalo, že vyjde dekret jeden, ale nakonec došlo k vydání dekretů dvou.⁶⁶

O malém retribučním dekretu se mohli občané dozvědět, pokud si zakoupili například Rudé právo, ve kterém vyšel 28. října 1945 velký článek ministra Noska, ve kterém popisuje poválečné úsilí československého lidu, a kde se také zmiňuje o dekretu č. 138/1945 Sb.: *V uplynulých 6 měsících byly podniknuty praktické kroky k vyčištění republiky od nacistů, kolaborantů a zrádců. Náš lid a jeho vláda jsou si dobře vědomi, že vyhlazení fašismu musí být provedeno do všech důsledků. Proto také přijala vláda v minulých dnech další dekret potrestání provinilých proti národní cti. Tento druhý dekret je doplněním dekretu retribučního a dává současně národním výborům všechny možnosti k tomu, aby v okruhu své působnosti očistu důkladně provedly.*⁶⁷

Na základě tohoto dekretu mohly TNK trestat, dle míry provinění, třemi druhy trestů. **Vězením**, které nesmělo být delší, než 1 rok. Dále peněžitou **pokutou**, která nesměla převýšit částku 1 000 000 Kčs a nakonec trestem **veřejného pokárání**. Tresty mohly být vzájemně kombinovány a v případě udělení pokuty byl vždy v trestním nálezu napsán i náhradní trest vězení v případě nedobytnosti.⁶⁸ To se stávalo tehdy, pokud odsouzený pokutu nezaplátil.

Z malého retribučního dekretu je patrné několik zajímavých bodů. Zaprvé, že byl velice stručný, a ne zcela jasný ve své formulaci. Benjamin Frommer se ve své publikaci *Národní očista* zmiňuje, že v dekretu není definováno, co je to vůbec „veřejné pohoršení“, či „urážení národního cítění“. Poslankyně za lidovou stranu Helena

⁶⁵ FROMMER, B.: *Národní očista*, s. 252.

⁶⁶ KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*, s. 100.

⁶⁷ NOSEK, V.: *Vyhladit fašismus do všech důsledků*. Rudé právo, č. 146, 28.10.1945., s.3.

⁶⁸ Dekret prezidenta republiky č. 138/1945 Sb. o trestání některých provinění proti národní cti.

Koželuhová se o dekretu č. 138/1945 Sb. sarkasticky vyjádřila, že *chce-li někdo z tohoto dekretu vyvodit, co je to národní cítění, pak je kouzelník*.⁶⁹

Dalším podstatným faktem je, že malý retribuční dekret platil pouze pro zemi Českou a Moravskoslezskou, nikoli pro Slovensko, ačkoli v prvním odstavci je zmíněno urážející národní cítění českého i slovenského lidu. Z tohoto důvodu ani nebylo vůbec možné stíhat provinilce za trestné činy spáchané na území Slovenska, i kdyby se jednalo o Čecha.⁷⁰ Co se týče Podkarpatské Rusi, tak o té se vůbec bavit nemůžeme, jelikož byla odstoupena Sovětskému svazu již 29. června 1945.

Velice důležitým paragrafem vzhledem k mému výzkumu je § 3: *Činy trestné podle § 1 se promlčují v šesti měsících. Promlčecí lhůta počíná dnem, kdy čin byl spáchán; u činů spáchaných před účinností tohoto dekretu pak dnem počátku jeho účinnosti*,⁷¹ která se datuje k 26. listopadu 1945.⁷² Z toho důvodu najdeme u většiny spisů papír, ve kterém ONV žádá o urychlené vyřízení (například když museli řešit záležitost s jiným národním výborem).

⁶⁹ KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*, s. 102.

⁷⁰ KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*, s. 102-103.

⁷¹ Dekret prezidenta republiky č. 138/1945 Sb. o trestání některých provinění proti národní cti.

⁷² SKLENÁŘOVÁ, S. – ŠTĚPÁN, J.: *Olomouc a tzv. Malý retribuční dekret č. 138/1945 Sb.* In: *Střední Morava. Vlastivědná revue*, s. 5.

2.4. Směrnice ministra vnitra

26. listopad se pak stal dnem, kdy byla k „malému retribučnímu dekretu“ vydána směrnice ministra vnitra s pravidly trestání všech „provinění proti národní cti“. Podle této směrnice si měly okresní národní výbory vytvořit nezávislé tzv. Trestní nalézací komise, které se měly skládat ze 4 členů. Ti všichni měli být straníky českých politických stran zastoupených v Národní frontě.⁷³

Ve všech trestních nálezech se pak píše o odsouzených, že se provinili *v době zvýšeného ohrožení republiky*. Směrnice z 26.11.1945 tento pojem datovala od 21. května 1938 do dne, který bude určen vládním nařízením.⁷⁴ Tím dnem se stal 31.12.1946.⁷⁵

A kdybyste náhodou nevěděli, co je to veřejné pokárání, tak i na tuto otázku odpovídá ministr Nosek. Veřejné pokárání je totiž zvláštním druhem trestu, kdy se právoplatný nález (tím je myšlen rozsudek TNK, který najdeme v každém spisu, pokud došlo k odsouzení) veřejně vyvěsí, případně veřejně vyhlásí v obci, kde potrestaný bydlí.⁷⁶

Poslední částí Noskovy směrnice je příloha, ve které najdeme *fašistické organizace*. Ty známější jako Vlajka, Hlinkova garda nebo Svatoplukova garda však v seznamu chybí, protože jsou již v dekretu č. 16, ale i členstvími v těchto známějších organizacích se TNK zabývaly.⁷⁷ V politickém okrese Šternberk šlo zejména o Vlajku.

Dne 7. května 1946 vyšel první dodatek ke směrnici ministra vnitra. Mezi vyjmenované skutky byl přidán bod i), který se týkal *vědomého nebo z hrubé nedbalosti učiněného prohlášení o státní a národní spolehlivosti osoby...* Dodatek současně doplnil mezi fašistické organizace OZON (Obóz Zjednoczenia Narodowego – Tábor národního sjednocení), který se týkal zejména Těšínska. Důležité také je, že první dodatek stanovil opatření proti promlčení. V praxi šlo o to, že TNK neměly mnoho času, proto jen zaslaly úřední oznámení, že se proti dotyčnému zahajuje trestní řízení a tím již skutek nemohl být promlčen, jelikož bylo řízení zahájeno.⁷⁸

⁷³ FROMMER, B.: *Národní očista*, s. 257.

⁷⁴ Směrnice ministerstva vnitra ze dne 26. listopadu 1945 č. B-2220-23/11-45-I/2, ku provedení dekretu presidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti.

⁷⁵ FROMMER, B.: *Národní očista*, s. 315.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*, s. 111-115.

28. listopadu 1946 byl vydán druhý dodatek ke směrnicím. Ten upravoval především konkrétní podobu TNK, zvýšil počet jejích členů na 5 a určil skladbu členů na základě politické příslušnosti. Rovněž se zmiňuje o tom, že ONV může zřídit více Trestních nalézacích komisí, což je i případ Šternberku. Důvod byl jasný. Jednotlivé TNK měly prostě moc práce. O důvodu zvýšení členů na 5 se pěkně zmiňuje Pavel Kmoch, že členové komisí nominovaní za KSČ a ČSSD většinou hlasovali pro vinu a členové ČSNS a ČSL pro nevinu a při remíze musel být dotyčný osvobozen. Proto byl přidán 5. člen komise, který měl být členem té strany, která v daném okrese vyhrála volby.⁷⁹

Dne 7. ledna 1947 vyšel třetí dodatek ke směrnicím ministra vnitra, který se týkal postihu za hlášení se k německé národnosti. Nově mohl být za tento skutek trestán jakýkoli Slovan, nejen Čechoslovák. Podstatným se stal i fakt, že trestné najednou nebylo jen přijetí německé národnosti, ale pouhé přihlášení se k ní, což souviselo s nalezením německého archivu, kde byly všechny přihlášky k německé národnosti.⁸⁰

K problematice malého retribučního dekretu, směrnic a příslušných dodatků ještě patří i zákonné novely dekretu, kde se píše například o funkci člena TNK jako občanské povinnosti i s vymáháním pokuty nebo pětidenního vězení, pokud by se člen na jednání nedostavil. Další body, o kterých se novely zmiňují, popisuje Pavel Kmoch v monografii *Provinění proti národní cti*.⁸¹

⁷⁹ KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*, s. 115-118.

⁸⁰ Tamtéž, s. 118-119.

⁸¹ Tamtéž, s. 119-151.

3. Činnost trestních nalézacích komisí

Pokud byste v dekretu prezidenta republiky o *trestání některých provinění proti národní cti* chtěli najít zmínku o TNK, hledali byste marně. Dekret se zmiňuje v prvním paragrafu pouze o tom, že občané, kteří *nepřístojným chováním, urážející národní cítění českého nebo slovanského lidu* vzbudili tzv. veřejné pohoršení, budou potrestáni okresním národním výborem, pokud se nejedná o činy soudně trestné.⁸²

Z toho vyplývá, že TNK vznikaly při okresních národních výborech. Ty měly za úkol vytvořit nezávislou TNK, která se měla skládat ze 4 členů. Ačkoli směrnice přesně nespécifikuje, že by tito členové měli být straníky politických stran zastoupených v Národní Frontě, pozdější vyjádření ministra vnitra znělo jasně.⁸³ A také se tak stalo. V SOkA Olomouc najdeme i dokumenty, kde politické strany nominují své zástupce do TNK.⁸⁴ Současně existovaly při ONV tzv. bezpečnostní komise, které pomáhaly, nebo přímo vedly vyšetřování a pak spis předaly TNK, která rozhodla.⁸⁵

TNK jsou zajímavé také proto, že byly trestním orgánem, protože rozdávaly i tresty odnětí svobody, ale byly zahrnuty do správně-právního subjektu. Skvěle se o tom vyjadřuje Benjamin Frommer ve své *Národní očistě*, že se komise nemusely sklánět před autoritou profesionálních soudců.⁸⁶ Sama směrnice ministra vnitra nám totiž říká, že alespoň 1 ze členů TNK musí být znalý práva, čímž se rozumí úspěšné dokončení právnického doktorátu, nebo úspěšně složené státní zkoušky. Směrnice nám tak neříká, že by mezi členy TNK měl být nějaký soudce s praxí.⁸⁷

To ale není jediná zajímavost, která bije do očí, zabýváme-li se našimi retribučními dějinami. Obviněný si sice mohl přivést svého advokáta, ale ten nesměl během líčení nijak zasahovat a zároveň si obviněný nesměl předvolat svědka, který by mohl svědčit v jeho prospěch a ani nemohl nahlédnout do spisu. To znamená, že členové TNK působili současně jako vyšetřovatelé, žalobci a soudci a jejich zasedání nesměla přihlížet veřejnost a není tak divu, že si tohoto jevu všímal i dobový tisk.⁸⁸

⁸² Dekret prezidenta republiky č. 138/1945 Sb. o trestání některých provinění proti národní cti.

⁸³ FROMMER, B.: *Národní očista*, s. 257-258

⁸⁴ Z analýzy spisů TNK.

⁸⁵ KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*, s. 153.

⁸⁶ FROMMER, B.: *Národní očista*, s. 258.

⁸⁷ Směrnice ministerstva vnitra ze dne 26. listopadu 1945 č. B-2220-23/11-45-1/2, ku provedení dekretu prezidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti.

⁸⁸ FROMMER, B.: *Národní očista*, s. 258.

Dovolím si vystihnout pár bodů z článku, který vyšel 21. listopadu 1945 ve Svobodném slovu (ústřední tiskový orgán ČSNS), jehož autorem je Ladislav Gut. Autor v článku obhájí důvody vzniku malého retribučního dekretu, ale je kritický k faktu, že se proviněními proti národní cti mají zabývat nějaké komise složené z laiků, a že je tato pravomoc odňata soudům (o TNK se nevyjadřuje patrně proto, že článek vyšel 5 dní před směrnicí ministra, která se o TNK teprve zmiňuje). Dokonce autor nabízí v článku tehdejší vládě řešení, že by okresní národní výbory působily v roli žalobců a soudní pravomoci by přešly na okresní lidové soudy, ve kterých by měli stát skuteční soudci, *aby spravedlnosti opravdu bylo poslouženo*.⁸⁹

Na druhou stranu je potřeba i zmínit, že některé pozitivní prvky směrnice přinesla také. Případy projednávané u TNK se řešily na svobodě a proti trestnímu nálezů bylo možné podat odvolání k ZNV (Praha, Brno), jehož odvolací komise řešily právě tyto případy.⁹⁰ Spousta odsouzených tohoto opravného prostředku využila a velká část z nich jimi byla osvobozena.

Jak již bylo zmíněno výše, směrnice ministra vnitra je daleko obsáhlejší a blíže popisuje i provinění. V dekretu se psalo hned v prvním paragrafu, že *kdo v době zvýšeného ohrožení republiky nepřístojným chováním, urážejícím národní cítění českého a slovenského lidu, vzbudil veřejné pohoršení bude potrestán*...⁹¹ Směrnice toto nepřístojné chování rozvedla do devíti bodů:

- a) Ucházení a přihlášení se o německou státní příslušnost
- b) Politická spolupráce s Němci nebo Maďary, jakož i členství ve fašistických organizacích
- c) Propagování, obhajování, vychvalování nebo podpora nacismu, fašismu nebo antisemitismu
- d) Schvalování, podpora nebo obhajování nepřátelských projevů nebo činu nacistů, fašistů a českých nebo slovenských zrádců
- e) Odborná spolupráce s Němci, Maďary a s českými nebo slovenskými zrádci, přesahující meze průměrného nařízení výkonu

⁸⁹ GUT, L.: *Ať promluví sněmovna*. Svobodné slovo, č. 163, 21.11.1945, s. 1.

⁹⁰ FROMMER, B.: *Národní očista*, s. 260.

⁹¹ Dekret prezidenta republiky č. 138/1945 Sb. o trestání některých provinění proti národní cti.

- f) Ucházení se o povýšení, vyznamenání, odměny, služby a jiné výhody u německých nebo maďarských úřadů nebo funkcionářů, nebo poskytování úplat a různých jiných výhod okupantům
- g) Zneužívání postavení na vedoucím místě, dosaženého pomocí okupantů, k získání nebo zabezpečení osobního prospěchu přísluhováním okupantům na úkor podřízených
- h) Společenský styk s Němci nebo Maďary v rozsahu přesahujícím míru nezbytné nutnosti, jakož i hospodářský styk s Němci nebo Maďary přesahujícím tuto míru za účelem dosažení nadprůměrného obohacení a směřující k vědomému podporování okupantů
- i) Týráním, urážení nebo terorizování Čechů a Slováků, spáchané ve službách nebo v zájmu okupantů nebo ve snaze zalíbiti se jim⁹²

Hned první bod je pro naši problematiku zcela zásadní, protože se týkalo obrovského počtu lidí. Mimochodem ve Šternberku z dochovaných 388 případů, bylo 252 právě hlášení se k německé národnosti. V procentech nám tak náš první bod jenom na Šternbersku dělá 64 % všech dochovaných případů.⁹³

O množství případů se zmiňuje i článek v Rudém právu ze dne 17. března 1946 s nadpisem: Sto tisíc dokumentů národní zrady nalezeno. Článek informuje o tom, že se objevily v archivu ZNV originální žádosti Čechů, kteří požádali o německé občanství v období okupace. Autor vystihuje trestání za tento prohřešek, že i *samo podání takové žádosti bylo těžkým pokleskem proti národní cti a musí být potrestáno*. Dále pak dodává, že opisy těchto žádostí budou zasílány příslušným národním výborům a mají pomoci zbavit volebního práva, protože *žádný zrádce svého národa nesmí být připuštěn k volebnímu rozhodování*.⁹⁴ K parlamentním volbám 1946 totiž nesměli být připuštěni ti občané, proti kterým se vedlo trestní řízení u MLS a odsouzení provinilci u TNK. Proto padala i nesmyslná udání, jen aby soused souseda zbavil volebního práva. Odsouzený provinilec u TNK ztratil volební právo na 1-3 roky. Tehdejší demokratické strany uváděly, že bylo tímto způsobem neoprávněně zbaveno volebního práva až 300 tisíc lidí.⁹⁵

⁹² Směrnice ministerstva vnitra ze dne 26. listopadu 1945 č. B-2220-23/11-45-I/2, ku provedení dekretu presidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti.

⁹³ Z analýzy spisů TNK

⁹⁴ *Sto tisíc dokumentů národní zrady nalezeno*. Rudé právo, č. 65, 17.3.1946, s. 1.

⁹⁵ KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*, s. 129-131.

4. Trestní nalézací komise ve Šternberku

Činnost TNK při okresní správní komisi ve Šternberku byla zahájena 24.1.1946. O osudech podezřelých z provinění proti národní cti rozhodovaly ve Šternberku po většinu prvního retribučního období 2 trestní komise, které se skládaly z pěti členů a pak měly ještě připraveny 4 náhradníky, kteří byli připraveni zasáhnout do rozhodování. Chronologicky potom nesedí, že druhý dodatek zmiňující se o pátém členovi TNK, vyšel až koncem listopadu 1946 a činnost TNK byla zahájena mnohem dříve. To vysvětluje Pavel Kmoch, že tyto principy neurčil sice dekret, směrnice, ani první dodatek ke směrnici, ale doporučovala je již Stachova právní příručka z počátku roku 1946.⁹⁶ Ke konci retribuční komise pak byla vytvořena i třetí komise.⁹⁷

I. Trestní komise

Předsedou byl nejprve šternberský advokát JUDr. Jaroslav Mohapl (bez politické příslušnosti), který však byl odvolán a od 10. října 1946 byl předsedou za stranu KSČ JUDr. Václav Linda. Členy byli JUDr. Antonín Klimek za stranu lidovou, Bedřich Dosoudil za sociální demokraty, František Zahradník za národní socialisty a Josef Bartoš opět za KSČ.⁹⁸

II. Trestní komise

Předsedou byl advokátní koncipient JUDr. Julius Donát za KSČ. Členy byli Miloš Kříž za ČSSD, za ČSNS František Stejskal, Jan Dřtil za ČSL a Vojtěch Fiala za KSČ.⁹⁹

III. Trestní komise

Dne 15. dubna 1947 byl jmenován předsedou třetí TNK JUDr. Antonín Vyoral. O dalších členech jsem bohužel informace nenašel. Třetí komise byla zcela jistě vytvořena kvůli blížícímu se konci retribuční komise, který nastal 4.5.1947 a potřebě vyřešit co nejvíce případů.¹⁰⁰

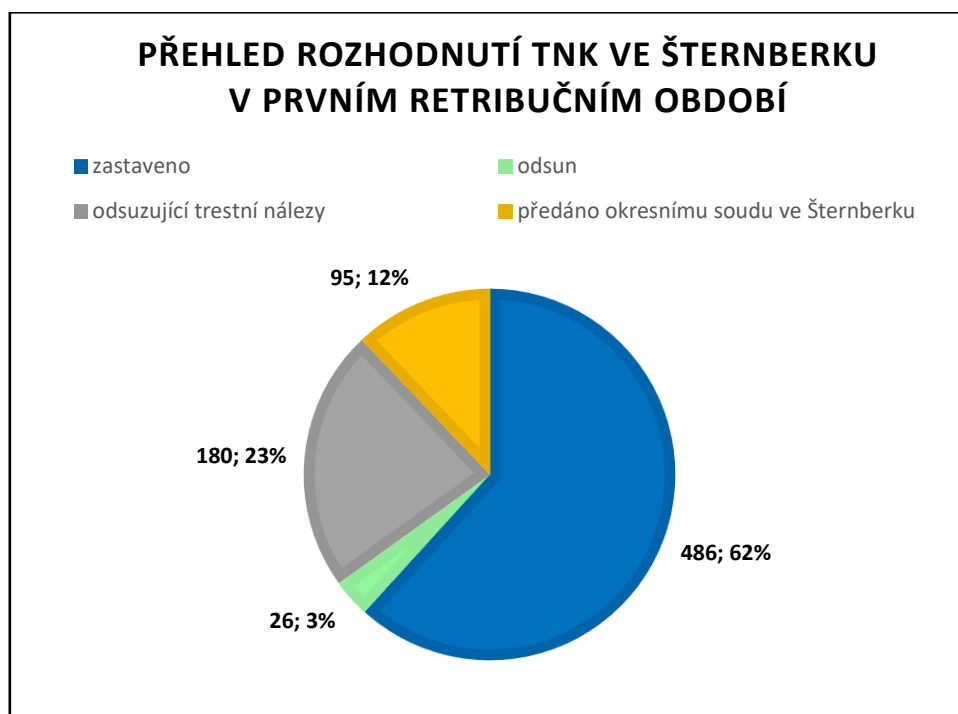
⁹⁶ KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*, s. 117-118.

⁹⁷ Z analýzy spisů TNK.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Tamtéž.

Graf č. 1. Přehled rozhodnutí Trestní nalézací komise ve Šternberku od 26.11.1945 do 4.5.1947.

Z grafu je patrné, že nejvíce řízení v prvním retribučním období bylo z různých důvodů zastaveno. Pro přehled jsem do grafu rozdělil odsunutá od zastavených. Celkově tak museli ve Šternberku zastavit 65 % případů. 95 případů bylo po konci prvního retribučního období, tedy 4. května 1947, předáno okresnímu soudu ve Šternberku. Graf poukazuje pouze na první rozhodnutí, které padlo u TNK ve Šternberku a zanedbává tak odvolací řízení u ZNV v Brně, amnestii presidenta republiky z června 1948 a zároveň nepočítá s revizí trestních řízení, které proběhly po „Vítězném únoru“. Presidentská amnestie i revizní řízení souvisí až s druhým retribučním obdobím, které bylo plně v režii KSČ.

4.1. Zastavené případy

4.1.1. Odsunutí

Jak bylo výše zmíněno, k TNK se dostávaly přihlášky k německé národnosti z archivu ministerstva vnitra, což bylo jedno z provinění proti národní cti. Byly však případy, kdy se komise nemohly nadále těmito přihláškami zabývat, poněvadž tito lidé byli odsunuti do Německa. Ve šternberském a uničovském prostoru se jednalo o 26 případů (17 mužů a 9 žen). Nejvíce odsunutých z těch, kteří se přihlásili k německé národnosti, bylo ze Štěpánova (11 případů), dále ze Šternberku (10 případů) a po jednom případě z Újezdu, Hnojic, Moravské Huzové, Hradce a Horního Žlebu.¹⁰¹

Ve většině případů odsunutých se jednalo pouze o přihlášku k německé národnosti, ale byli i větší provinilci. Například Alexander Čížek ze Šternberku kromě toho byl i ve straně NSDAP, SdP a BdO.¹⁰²

K lepšímu pochopení souvislostí mezi přihláškami k německé příslušnosti a odsunem Němců poukazuje na Pavla Kmocha, který vysvětluje, že osoba českého původu, která se za okupace přihlásila k německé příslušnosti, sice přišla o československé občanství a pokud ji nebylo vydáno osvědčení o národní spolehlivosti, tak byla považována za Němce, ale taková osoba právě pro svůj český původ nemohla být odsunuta z ČSR do Německa. K jedinému potrestání tak mohlo dojít pouze formou Malého retribučního dekretu.¹⁰³ Z toho vyplývá, že odsunutí lidé se už jako Němci museli narodit, ačkoli jejich jména zní česky.

4.1.2. Zemřelí

Dle dochovaných spisů ve fondu ONV ve Šternberku bylo 11 případů zastaveno, jelikož dotyční zemřeli ještě před tím, než se jimi zabývala TNK. Kvůli chybějícím spisům bude ale toto číslo zcela jistě vyšší. Naopak sem nepatří případy těch, kteří byli shledáni vinnými, odvolali se a až pak umřeli.¹⁰⁴

V jednom případě šlo o vojáka, který zemřel na frontě. Tím byl Albert Langer z Bohuňovic, který se přihlásil k německé národnosti.¹⁰⁵ Zajímavou osobou je také Jan Schlesinger, jehož přihlášku k německé národnosti také najdeme ve spisech

¹⁰¹ Z analýzy spisů TNK.

¹⁰² SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 252, spis „Alexander Čížek“.

¹⁰³ KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*, s. 273-274.

¹⁰⁴ Z analýzy spisů TNK.

¹⁰⁵ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 251, spis „Albert Langer“.

šternberské TNK, ale bez trestního nálezu, protože byl zabit partyzány. K tomu došlo ke konci války ve Velké Bystřici při přestřelce mezi partyzány a členy Gestapa.¹⁰⁶ Ve zbylých spisech šlo o lidi vyššího věku, kde se jejich ročníky narození nachází mezi roky 1856-1885 a jejich průměrný věk v roce 1946 by byl 76 roků. Všechna jejich provinění byla stejná – přihlášení se k německé národnosti.¹⁰⁷

4.1.3. Nezvěstní

Do této kategorie zařazují všechny provinilé, o kterých nebyly zprávy, kde se zrovna nachází. Takoví lidé mohli utéct, mohli být odsunuti, ačkoli se jejich jména nenašla v seznamu odsunutých, nebo se například jako vojáci Wehrmachtu nevrátili z fronty. Ve spisech ze šternberské TNK se jedná o 21 osob.¹⁰⁸

U dvou případů nemohla TNK případy projednávat, poněvadž se vojáci nevrátili z fronty. Šlo o štěpánovské občany Josefa Felgenhauera¹⁰⁹ a Ludvíka Urbáška.¹¹⁰ Oba se provinili přihláškou k německé národnosti a službou v německé armádě.

Ve třech případech musela TNK zastavit trestní řízení kvůli tomu, že se dotyční odstěhovali za hranice ČSR. Štěpánovský Alois Pelíšek emigroval do Mnichova,¹¹¹ Františka Michzeková se odstěhovala ze Šternberku do Vratislavi¹¹² a Alžběta Dufke do Krakova.¹¹³

Ve zbývajících 16 případech musela komise řízení zastavit, protože neměly vůbec žádné zprávy, kde se dotyční nachází.¹¹⁴

¹⁰⁶ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 254, spis „Jan Schlesinger“.

¹⁰⁷ Z analýzy spisů TNK.

¹⁰⁸ Z analýzy spisů TNK.

¹⁰⁹ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 249, spis „Josef Felgenhauer“.

¹¹⁰ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 255, spis „Ludvík Urbášek“.

¹¹¹ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 253, spis „Alois Pelíšek“.

¹¹² SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 252, spis „Františka Michzeková“.

¹¹³ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 249, spis „Alžběta Dufke“.

¹¹⁴ Z analýzy spisů TNK.

4.1.4. Ukončení činnosti TNK

U 43 spisů najdeme modrý papír, na kterém je popsána skutečnost, že činnost Trestních nalézacích komisí ke dni 4. května 1947 skončila. Takoví lidé si mohli oddechnout, že je žádný postih nečeká, ale mohli být trestáni revizní komisí, která po únoru 1948 některé případy znovu otevřela.

Ve většině případů šlo opět o přihlášení se k německé národnosti. Byly ale i trochu horší prohřešky, jako zdravení „*Heil Hitler*“, sympatizování s Němci, vydávání se za fašistu, nebo členství v NSDAP.¹¹⁵

4.1.5. Promlčeno

Jak je popsáno v kapitole o Malém retribučním dekretu, promlčecí lhůta byla u provinění proti národní cti 6 měsíců. Při výzkumu v olomouckém SOkA jsem našel 2 promlčené případy,¹¹⁶ ale může jich být více.

Jednalo se o Josefa Vodičku ze Šternberku, který se provinil přihlášením k německé národnosti.¹¹⁷ Stejně dopadl i Karel Blanař z Horní Sukolomi, který měl být trestán za službu u německé branné moci, ale trest mu byl promlčen.¹¹⁸

4.1.6. Ostatní zastavená řízení

U 12 spisů najdeme informaci, že nebyly důkazy.¹¹⁹ O tom se přesvědčila Helena Zlámalová ze Šternberku, na kterou přišlo udání, že se *automaticky po záboru Sudet začala chovat jako Němka*.¹²⁰ U 2 případů komise usoudila, že nebyla naplněna skutková podstata provinění proti národní cti.¹²¹ Terezie Vymětalová ze Šternberku, provinivší se také přihlášením k německé národnosti, pak nemohla obdržet trestní

¹¹⁵ Z analýzy spisů TNK.

¹¹⁶ Z analýzy spisů TNK.

¹¹⁷ SOkA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 255, spis „Josef Vodička“.

¹¹⁸ SOkA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 248, spis „Karel Blanař“.

¹¹⁹ Z analýzy spisů TNK.

¹²⁰ SOkA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 255, spis „Helena Zlámalová“.

¹²¹ Z analýzy spisů TNK.

nález, jelikož byla Němka,¹²² kdežto dekret č. 138/1945 Sb. se vztahoval pouze na Čechy, později na všechny Slovany.

Antonín Hoverka z Pískova se provinil tím, že přihlásil svoji dceru k německé národnosti. Ačkoli byl uznán vinným, od potrestání bylo upuštěno, protože bylo prokázáno, že během války ukrýval partyzány.¹²³ Podobným případem zastavení je i Miroslav Drška z Újezdu, který se přihlásil k německé národnosti, byl uznán vinným, ale od potrestání bylo upuštěno,¹²⁴ protože se mu podařilo zběhnout k francouzským odbojářům. Následně byl předán americké armádě a transportován do Velké Británie, kde se přihlásil k zahraniční československé armádě a od března 1945 sloužil na západní frontě u Dunkerque.¹²⁵

Posledním zajímavým případem se specifikovaným důvodem zastavení je spis Josefa Gronicha ze Štěpánova, který se kromě přihlášky k německé národnosti provinil i členstvím v NSDAP a SA, ale poněvadž se dopustil horších činů, byl souzen MLS, který jej potrestal 20 lety odnětí svobody.¹²⁶

U dalších dochovaných spisů (celkem 46 %) není uveden důvod, proč bylo řízení zastaveno. Ve většině případů jde o přihlášky k německé národnosti, ale najdeme i členství v organizacích jako Vlajka, NSDAP, SA, Hitlerjugend apod.¹²⁷

Minimálně 391 zastavených případů ve fondu ONV Šternberk chybí.

¹²² SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 255, spis „Terezie Vymětalová“.

¹²³ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 250, spis „Antonín Hoverka“.

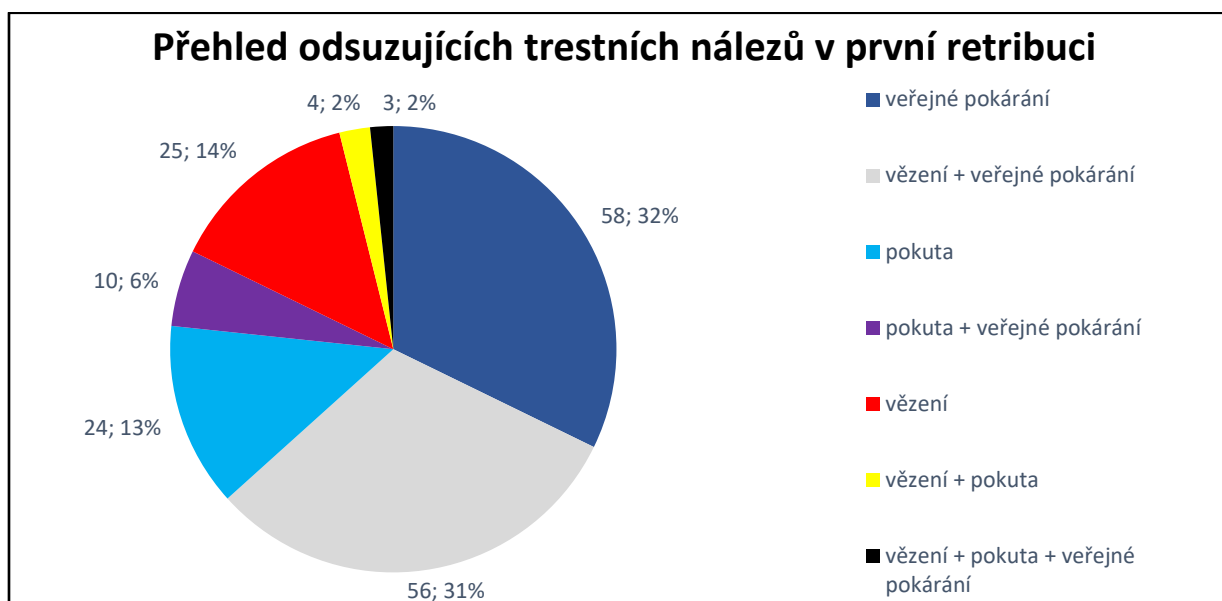
¹²⁴ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 249, spis „Miroslav Drška“.

¹²⁵ VHA Bratislava, Sběrka kmenových listů, kmenový list Miloslav Drška, nar. 7. 1. 1911.

¹²⁶ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 249, spis „Josef Gronich“.

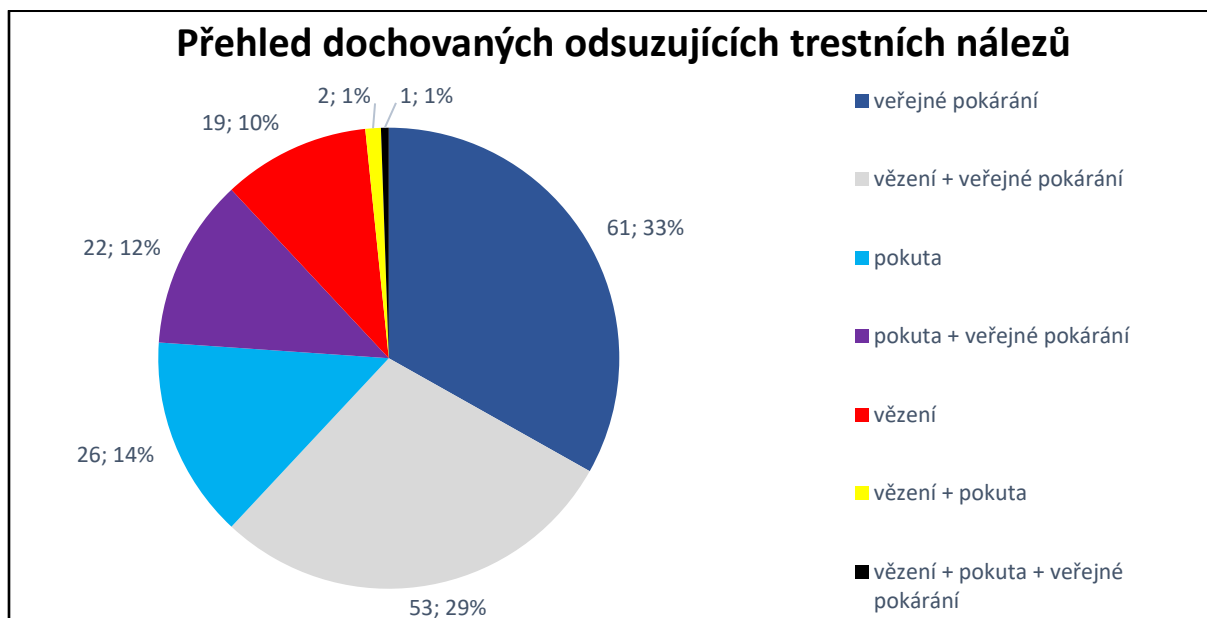
¹²⁷ Z analýzy spisů TNK.

4.2. Trestní nálezy

Graf č. 2 znázorňující přehled odsuzujících trestních nálezů TNK ve Šternberku do 4.5.1947.

Celkem padlo během První retribuce 180 trestních nálezů. Ve fondu ONV Šternberk najdeme 184 trestních nálezů. Ty však zahrnují jak první, tak druhé retribuční období.¹²⁸

Graf č. 3 znázorňující přehled dochovaných odsuzujících trestních nálezů TNK ve Šternberku z prvního i druhého retribučního období, fyzicky dohledatelných ve fondu ONV Šternberk v SOKA Olomouc.

¹²⁸ Z analýzy spisů TNK.

V následujících podkapitolách uvádím případy, které TNK ve Šternberku potrestala trestním nálezem. Ve všech kapitolách uvádím ta čísla trestních nálezů, které vychází ze závěrečné zprávy TNK, odeslané na konci prvního retribučního období k ZNV v Brně, protože předpokládám maximální správnost údajů, alespoň z období první retribuční. Počty trestních nálezů se totiž dle zmíněné závěrečné zprávy pochopitelně liší s mým výzkumem, který zahrnuje všechny spisy TNK, tedy i ty z druhé retribuční.

Druh trestu	Dochované spisy	První retribuční
veřejné pokárání	61	58
vězení + veřejné pokárání	53	56
pokuta	26	24
pokuta + veřejné pokárání	22	10
vězení	19	25
vězení + pokuta	2	4
vězení + pokuta + veřejné pokárání	1	3

Tabulka č. 1 srovnávající dochované počty trestních nálezů z obou retribučních období s počty trestních nálezů udělených do 4.května 1947 dle závěrečné zprávy šternberské TNK.

4.2.1. Osvobození amnestií

47 trestních nálezů skončilo tak, že se na ně vztahovala rozsáhlá amnestie prezidenta republiky ze dne 20. června 1948, což představuje 25 % ze všech dochovaných odsuzujících trestních nálezů. Většina takových případů byla zastavena amnestií poté, co odsouzený podal odvolání, ale to se nestihlo vyřídit.¹²⁹ Všechny tyto případy souvisí až s obdobím Druhé retribuční, které proběhlo od 2. dubna do 31. prosince 1948.¹³⁰

¹²⁹ Z analýzy spisů TNK.

¹³⁰ KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*, s. 218.

4.2.2. Veřejné pokárání

Nejčastějším trestem udělovaným TNK ve Šternberku byl trest veřejného pokárání (bez veřejných pokárání udělených současně s pokutou či vězením). Ve většině případů jde o přihlášení se k německé národnosti a členství v nacistických organizacích (zejména NSF).¹³¹

Z dnešního pohledu je do očí bijící skutečnost, kolik žen dostalo trest veřejného pokárání za to, že se pouze provdali za Němce, aniž by podaly přihlášku k německé národnosti.¹³² Veřejným pokáráním byla například potrestána i Aloisie Tománková ze Šternberku, která urazila národní cítění tím, že v době zvýšeného ohrožení republiky chodila na německé slavnosti.¹³³

Proti národní cti se provinili pánové, kteří přejmenovali svou firmu do německé podoby. To udělal Oto Kropáč, který firmu pojmenovanou po sobě přejmenoval na Kropatsh, *ačkoli to nikým nebylo nařízeno*.¹³⁴ Stejně se provinil i Hynek Šmoldas, který svoji firmu přejmenoval na Schmoldas. Tento případ je také zajímavý z toho důvodu, že Šmoldas byl jedním z mála lidí potrestaným veřejným pokáráním, který po rozhodnutí šternberské TNK podal odvolání.¹³⁵ Většinou totiž lidé trest veřejného pokárání přijali.¹³⁶

Ke stejnému trestu docházelo i poté, kdy se dotyční provinili intimním stykem s protějškem německé národnosti, což v dané obci mohlo vzbudit veřejné pohoršení.¹³⁷ Anežka Olbrichtová z Dolní Dlouhé Loučky pak vzbudila v obci veřejné pohoršení tím, že *na pozdrav českého obyvatelstva odpovídala „Heil Hitler“*.¹³⁸ Anna Mücková z Uničova pak věštila budoucnost tvrzením, že *republika nebude ani za 1000 let, a že musí tam, kde to bude lepší a kde má chléb*.¹³⁹

¹³¹ Z analýzy spisů TNK.

¹³² Tamtéž.

¹³³ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 255, spis „Aloisie Tománková“.

¹³⁴ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 251, spis „Oto Kropáč“.

¹³⁵ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 254, spis „Hynek Šmoldas“.

¹³⁶ Z analýzy spisů TNK.

¹³⁷ Z analýzy spisů TNK.

¹³⁸ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 252, spis „Anežka Olbrichtová“.

¹³⁹ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 252, spis „Anna Mücková“.

4.2.3. Vězení + Veřejné pokárání

Druhým nejčastějším odsuzujícím trestním nálezem TNK ve Šternberku je kombinace trestu vězení a veřejného pokárání. V této kategorii najdeme vskutku širokou škálu činů, které vzbudily veřejné pohoršení. Najdeme zde opět službu v německé armádě, udržování intimních styků s Němci, zdravení nacistickým pozdravem, nošení hákového kříže a samozřejmě přihlášení k německé národnosti v kombinaci s dalšími proviněními proti národní cti.¹⁴⁰

Do této kategorie také můžeme zařadit nejtvrdší trest, který byl TNK ve Šternberku udělen a zároveň nejtvrdší trest, který vůbec mohl být udělen, tedy roční vězení, kterým byl potrestán Antonín Zahrada ze Štarnova, který zdravil německým pozdravem a nadával českým dělníkům: „*Česká lůzo, bando, sabotéři*“. Jelikož trest nebyl kvůli rozsáhlé amnestii vykonán,¹⁴¹ je pak nejvyšším trestem, který se stal pravomocným, půlroční žalář pro Karla Kobylínského ze Šumvaldu, který se provinil nošením hákového kříže a pořádáním průvodů na podporu Adolfa Hitlera. TNK ve Šternberku jej potrestala kromě veřejného pokárání vězením v délce trvání 7 měsíců, ale po odvolání byl trest snížen na 6 měsíců.¹⁴²

Dlouhým trestem, odnětím svobody v délce 6 měsíců, byla potrestána i Božena Hexmannová ze Štěpánova, která kromě přihlášky k německé národnosti byla členkou NSDAP a udala za okupace jistého *Cyrila Návrata, že kritizoval vyvěšení vlajek, ale nemělo to pro něj následky*. Po odvolání jí byl trest zrušen s ohledem na její duševní zdraví.¹⁴³ 4 měsíce měl sedět i Alois Krejčí ze Štěpánova, který lidem vyhrožoval gestapem a zdravil německým pozdravem. Ale ani jeho trest nebyl kvůli amnestii vykonán.¹⁴⁴

Delším trestem byl i žalář v délce 3 měsíců. Tím byli potrestáni 4 lidé, ale pouze 1 z nich musel k výkonu trestu nastoupit. Tím byl Fabián Odrazil z Uničova, který pracoval ve vězení a při výkonu práce bachaře se prý choval tvrdě k Čechům.¹⁴⁵ Zbylí 3 do vězení nastoupit nemuseli, jelikož přišla výše zmíněná amnestie. Patří mezi ně

¹⁴⁰ Z analýzy spisů TNK.

¹⁴¹ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 255, spis „Antonín Zahrada“.

¹⁴² SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 250, spis „Karel Kobylínský“.

¹⁴³ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 250, spis „Božena Hexmannová“.

¹⁴⁴ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 251, spis „Alois Krejčí“.

¹⁴⁵ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 252, spis „Fabián Odrazil“.

František Habermann z Břevence¹⁴⁶ a Josef Zajác. Oba udržovali intimní styky s Němkou.¹⁴⁷ Nakonec byl ještě takto potrestán Karel Čunderle z Uničova, který se jen přihlásil k německé národnosti, ale TNK v čele s předsedou Václavem Lindou k tomu nenašla pochopení.¹⁴⁸

Za zmínku stojí i případ Matyse Fridolina, který se kromě přihlášky k německé národnosti provinil i službou v německé armádě. Zajímavé je, že po udělení měsíčního vězení požádal Fridolinův zaměstnavatel šternberskou TNK o odklad trestu, aby nebyl narušen chod jeho cihelny. TNK mu vyhověla a Fridolin nastoupil do žaláře až s tříměsíčním odkladem.¹⁴⁹ Věrohodnost této informace navíc potvrzuje i karta relace z Archivu bezpečnostních složek, kde se však nedozvíme jiné informace než ty z fondu ONV Šternberk.¹⁵⁰

Nejnižším trestem je v této kategorii týdenní žalář pro Vojtěcha Pelikána ze Šternberku, který udržoval intimní styky s Němkou.¹⁵¹ Zajímavé je také sledování, že za stejná provinění proti národní cti padaly různé tresty. Například jen za intimní styk s německým protějškem padlo jen v této kategorii 10 trestů, ale jejich tvrdost se razantně liší. Takoví milenci byli trestáni buď týdenním žalářem právě jako Pelikán, nebo měsíčním vězením, odnětím svobody v délce 6 týdnů anebo již zmíněné tříměsíční žaláře. A pokud bychom na chvíli odbočili od této kategorie, pak stojí za zmínku, že za intimní styky s německým protějškem padaly pouhá veřejná pokárání, ale i pokuty ve výši až 10 000 Kčs.¹⁵²

Nepřístojným chováním urážejícím národní cítění se provinil i Isidor Reimer z Šumvaldu, který *udal hostinského, že ukrývá vlastenecké obrazy*, za což vyfasoval měsíční žalář, ale po odvolání mu byl trest vyšší instancí zrušen.¹⁵³

Za zmínku určitě stojí i provinění Josefa Chabičovského z Dalova, který se *dobrovolně přihlásil na zákopové práce do Říše a hlásil se za vedoucího Kuratoria*. Šternberská TNK mu vyměřila měsíční trest. Chabičovský se neodvolal a trest musel

¹⁴⁶ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 249, spis „František Habermann“.

¹⁴⁷ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 255, spis „Josef Zajác“.

¹⁴⁸ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 248, spis „Karel Čunderle“.

¹⁴⁹ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 252, spis „Matys Fridolin“.

¹⁵⁰ ABS Praha, fond 2M (Odbor politického zpravodajství MV), tzv. karta relace Fridolín Matys, nar. 3.5.1907.

¹⁵¹ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 253, spis Vojtěch Pelikán“.

¹⁵² Z analýzy spisů TNK.

¹⁵³ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 253, spis Isidor Reimer“.

odpykat.¹⁵⁴ Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě byla protektorátní organizace, která vychovávala mládež ve věku 10-18 let v duchu nacionálně-socialistických idejí.¹⁵⁵

Mezi spisy ONV Šternberk uložených v SOkA v Olomouci najdeme i případy Antonína Horáka z Lipinky a Josefa Kropáče ze Šternberku, kteří byli potrestáni 6 týdny vězení s veřejným pokáráním za přihlášení se k německé národnosti.¹⁵⁶ Zde je zajímavé, že nás o stejném faktu informuje i dobový tisk Osvobozený našinec, který situaci líčí jako správnou detektivku, kdy autor píše o zmíněném Horákovi: *Tvrdil, že nevěděl, že podepisuje přihlášku k německé národnosti. Ale skutečnost, že dva jeho synové padli v německé armádě, třetí se odtamtud vrátil jako mrzák a čtvrtý byl odsunut do Německa svědčí, že Horák svoje syny česky nevychoval.*¹⁵⁷

Délka vězení se v kategorii trestů vězení a veřejného pokárání pohybuje od 1 týdne až ke zmíněnému 1 roku. Průměrem délky trestu vězení v kombinaci s veřejným pokáráním je 46 dnů. Střední hodnotou neboli mediánem je měsíční trest vězení. Pokud by nás zajímala průměrná délka vykonaných trestů (bez amnestovaných, osvobozených po odvolání atd.), pak je odpovědí vězení v délce 35 dnů.¹⁵⁸

4.2.4. Vězení

25 odsouzených do 4.5.1947 mělo jít za svá provinění do vězení bez kombinace s peněžitým trestem, nebo veřejným pokáráním. Z dochovaných 19 případů ale hned 12 z nich do žaláře z různých důvodů nakonec nešlo. Doba strávená ve věznicí byla mezi 2 týdny až 8 měsíci (z dochovaných spisů). Průměrně si měli dotyční v této kategorii odsedět 46 dní, ale ze sedmi uskutečněných trestů je průměrná délka trestu 28 dní.¹⁵⁹

Do vězení například nemusel jít Cyril Stejskal z Laštan, který *měl na zdi pověšený odznak hákového kříže*, protože si svůj dvoutýdenní pobyt za mřížemi

¹⁵⁴ SOkA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 250, spis Josef Chabičovský“.

¹⁵⁵ FROMMER, B.: *Národní očista*, s. 263.

¹⁵⁶ Z analýzy spisů TNK.

¹⁵⁷ *Šternberk odměňuje lásku k Němcům*. Osvobozený našinec, č. 64, 16.3.1947, s. 5.

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ Tamtéž.

odpykal ve vazbě u MLS v Olomouci.¹⁶⁰ Kuriózně dopadl i případ Aloise Dosoudila ze Šternberku, který se ucházel o německou státní příslušnost a současně byl členem organizace DAF. TNK mu vyměřila měsíční trest, jenže Dosoudil se odvolal a než bylo odvolání vyřízeno, tak ve šternberské nemocnici zemřel, a proto bylo řízení zastaveno až poté, co byl vydán trestní nález, jinak bychom tento případ řadili mezi zastavené.¹⁶¹

Do vězení ale například musela na 14 dnů Magdalena Weberová z Hradce, která byla členkou NSF a *vařila pro německé uprchlíky*,¹⁶² nebo Anna Hartmannová z Dolní Dlouhé Loučky za *přihlášení k německé národnosti*.¹⁶³

V této kategorii potrestání najdeme zejména *Ucházení a přihlášení se o německou státní příslušnost*, pak službu v německé armádě a členství v nacistických organizacích.¹⁶⁴

4.2.5. Pokuta

Čtvrtým nejčastějším trestem byla u šternberské TNK pokuta. Peněžitým trestem bez dalšího trestu (vězení, veřejného pokárání) bylo ve Šternberku potrestáno v první retribuci 24 osob. Dochovaných spisů z obou retribučních období fond ONV Šternberk je 26. Do statistiky však nejsou započítáni ti odsouzení, kteří dostali trest vězení, požádali o přeměnu v peněžní trest a bylo jim vyhověno. Škála pokut se pohybuje od 200 Kčs do 20 000 Kčs. Aritmetickým průměrem pokut je částka 4 074 Kčs.¹⁶⁵

Ve všech trestních nálezech, kde je odsouzený trestán peněžitým trestem, je určen náhradní trest *v případě nedobytnosti*. Tím bylo vězení a někdy i veřejné pokárání, které se týkalo těch provinilců proti národní cti, jež dostali peněžitý trest, ale z různých důvodů jej nezaplatili. V této kategorii se to žádného případu netýká.¹⁶⁶

Z 26 pokut pak evidujeme 3 odvolání, po kterém byl trest zrušen. Takové štěstí měl Jaroslav Brzobohatý z Uničova, který *poslal svoji dceru do německého*

¹⁶⁰ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 254, spis „Cyril Stejskal“.

¹⁶¹ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 248, spis „Alois Dosoudil“.

¹⁶² SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 255, spis „Magdalena Weberová“.

¹⁶³ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 249, spis „Anna Hartmannová“.

¹⁶⁴ Z analýzy spisů TNK.

¹⁶⁵ Z analýzy spisů TNK.

¹⁶⁶ Z analýzy spisů TNK.

tělocvičného spolku BDM. Pokutu ve výši 1000 Kčs tak platit nemusel.¹⁶⁷ Druhým takovým případem je Anna Schwejdová z Oskavy, která se kromě přihlášky k německé národnosti dle výměru šternberské TNK *chovala jako Němka* a měla zaplatit pokutu 10 000 Kčs. Díky odvolání však nic neplatila.¹⁶⁸ Třetím případem je Stanislav Puller, který měl zaplatit částku 10 000 Kčs za pouhé přihlášení k německé národnosti, ale po odvolání mu byl trest zrušen.¹⁶⁹

Nejvyšší pokutou udělenou bez veřejného pokárání je částka 20 000 Kčs, kterou měl uhradit Vladislav Dvorský ze Štěpánova. Ten urazil národní cítění českého lidu tím, že pronášel *v době zvýšeného ohrožení republiky výroky proti Benešovi a spoluobčanům*. Na jeho případ se však vztahovala amnestie.¹⁷⁰ Nejvyšší pokutu, která musela být zaplacená, se týkala Růženy Altové ze Želechovic. Částku 10 000 Kčs musela uhradit za to, že se přihlásila k německé národnosti.¹⁷¹

Za zmínku určitě stojí případ Josefa Drevenáka z Medlova, který kromě přihlášky k německé národnosti byl členem organizací NSDAP a NSV, za což měl zaplatit pokutu 10 000 Kčs, ale jeho řízení bylo po trestním nálezů zastaveno, neboť byl souzen u MLS za horší provinění.¹⁷²

Mezi provinění, která vzbudila veřejné pohoršení, řadíme v této kategorii zejména přihlášení se k německé národnosti, službu v německé armádě a udržování intimních styků s Němci.¹⁷³ Najdeme zde i kuriózní případ Věry Welkové z Uničova, která se provdala za Němce, proto měla zaplatit pokutu 500 Kčs, ale nakonec se na ní vztahovala amnestie.¹⁷⁴

4.2.6. Pokuta + Veřejné pokárání

10 trestních nálezů skončilo ve Šternberku kombinací pokuty a veřejného pokárání v období první retribuice. Celkově se ve fondu ONV Šternberk dá najít 22 spisů. U 3 případů došlo ke zrušení trestu po odvolání. Pokuty v této kategorii se

¹⁶⁷ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 248, spis „Jaroslav Brzobohatý“.

¹⁶⁸ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 254, spis „Anna Schwejdová“.

¹⁶⁹ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 253, spis „Stanislav Puller“.

¹⁷⁰ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 249, spis „Vladislav Dvorský“.

¹⁷¹ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 248, spis „Růžena Altová“.

¹⁷² SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 249, spis „Josef Drevenák“.

¹⁷³ Z analýzy spisů TNK.

¹⁷⁴ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 255, spis „Věra Welková“.

pohybují mezi 500 - 50 000 Kčs. Průměrem ze všech pokut je imaginární suma 8 073 Kčs. Jedná se tak o dvakrát vyšší částky než pokuty bez veřejného pokárání, ale po odečtení osvobozených po odvolání se dostaneme na částku 2 611 Kč.¹⁷⁵

Nejvyšší pokutou je částka 50 000 Kčs, kterou by měl zaplatit Václav Procházka ze Štěpánova, kdyby se na jeho případ nevztahovala amnestie. Procházka urazil národní cítění tím, že se *posměšně vyjadřoval o českém odboji, hrubě nadával českým občanům a udržoval za okupace styky s Němci za účelem dosažení hospodářských výhod*. Procházka se však odvolal a než se stihlo odvolání vyřídit, přišla rozsáhlá amnestie.¹⁷⁶ Nejvyšší pokutu, ve výši 10 000 Kčs, tak musel uhradit Ondřej Šindelář ze Šternberku jen za to, že podal přihlášku k německé národnosti a že *jeho syn narukoval k německé branné moci*.¹⁷⁷

Nejnižší pokutou ve výši 500 Kčs s veřejným pokáráním byl potrestán například Josef Papica ze Šternberku za přihlášení k německé národnosti.¹⁷⁸

Kromě přihlášek k německé národnosti, kterých je v této kategorii poskromnu, najdeme zejména členství v nacistických organizacích, intimní styky s Němci, zdobení svých domů na oslavu příjezdu okupantů a pak se dostáváme k alkoholovým aférám v hospodě, kdy to dotyčná osoba přehnal s pitím a řekla věci, za které byla posléze trestána.¹⁷⁹ K takovým případům řadíme Bohumila Petříka ze Štěpánova, který v *hospodě ukazoval fotky Masaryka a Beneše obklopeni Židy, čímž mělo být znázorněno, že jsou ve vleku Židů, přičemž prohlásil: „Páni, takové jsme měli vládcce, fuj.“ a ještě si odplivnul*. Měl zaplatit 10 000 Kčs, ale po odvolání mu byl trest zrušen.¹⁸⁰ Podobně se proti národní cti provinil František Kráčmar ze Štěpánova, který v hospodě pronesl tvrzení: *„To je republika. To je hromádka hnoje*. TNK mu vyměřila pokutu ve výši 2 000 Kčs, ale i na něj se vztahovala amnestie.¹⁸¹ Takových alkoholových případů bylo u TNK ve Šternberku mnohem více, ale spousta z nich byla zastavena.¹⁸²

¹⁷⁵ Z analýzy spisů TNK.

¹⁷⁶ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 253, spis „Václav Procházka“.

¹⁷⁷ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 254, spis „Ondřej Šindelář“.

¹⁷⁸ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 253, spis „Josef Papica“.

¹⁷⁹ Z analýzy spisů TNK.

¹⁸⁰ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 253, spis „Bohumil Petřík“.

¹⁸¹ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 251, spis „František Kráčmar“.

¹⁸² Z analýzy spisů TNK.

4.2.7. Vězení + Pokuta

Kombinace trestu odnětí svobody s peněžitým trestem padla čtyřikrát. Ve fondu ONV Šternberku však fyzicky najdeme jen případy 2 žen, ale obě skončili zmíněnou amnestií, proto tyto případy nesouvisí s prvním retribučním obdobím, takže ze 4 trestů vězení a pokuty nám chybí všechny 4.¹⁸³

V prvním případě šlo Františku Lubichovou ze Šumvaldu, která se provinila proti národní cti tím, že se přihlásila k německé národnosti a současně *zdravila "Heil Hitler", sympatizovala s Němci, projevovala radost při obsazování pohraničí Němci, vyjádřila se potupně o ruských zajatcích, vyvěšovala prapory s hákovými kříži*. TNK jí udělila trest měsíčního vězení a pokuty 500 Kč a v případě nedobytnosti zmíněné pokuty by Lubichová musela sedět o 14 dní déle a k tomu by dostala ještě veřejné pokárání.¹⁸⁴

Ve druhém případě šlo o Marii Tichou ze Šternberku, která kromě *ucházení a přihlášení se o německou státní příslušnost* vzbudila veřejné pohoršení tím, že *vystupovala jako nacistka a udržovala společenské styky s Němci přesahující míru nezbytné nutnosti*, za což dostala 14 dní žaláře a pokutu 5 000 Kčs, v případě nedobytnosti by Tichá musela pobývat v žaláři dalších 14 dní.¹⁸⁵

4.2.8. Vězení + Pokuta + Veřejné pokárání

Ke kombinaci všech možných trestů došlo ve Šternberku do konce prvního retribučního období třikrát, ale dochoval se pouze jeden spis. Dotyčným byl Otakar Přidal z Dolní Dlouhé Loučky, který *v době zvýšeného ohrožení republiky zaslal dopis ministru Moravcovi, kde vychvaloval fašistický režim, obdivoval Hitlera a nabízel své služby režimu*. Ve Šternberku k jeho činu mnoho pochopení neměli, proto jej odsoudili k měsíčnímu žaláři, pokutě ve výši 20 000 Kčs a k veřejnému pokárání. Kdyby pokutu nezaplatil, musel by nastoupit náhradní trest vězení v trvání dalších 2 měsíců. K tomu ale nedošlo. Přidal pouze poprosil šternberskou TNK o pozdější výkon trestu kvůli polním pracím rodičů, ale pokutu nakonec zaplatil a k výkonu trestu nastoupil s tříměsíčním odkladem.¹⁸⁶

¹⁸³ Z analýzy spisů TNK.

¹⁸⁴ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 251, spis „Františka Lubichová“.

¹⁸⁵ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 255, spis „Marie Tichá“.

¹⁸⁶ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 253, spis „Otakar Přidal“.

4.3. Statistický pohled

4.3.1. Věk

V první řadě poukazuji na věk lidí, jejichž případy se dostaly před TNK ve Šternberku a dochovaly se do dnešní doby. S ročníkem narození 1856 vede Josefa Dvorschaková, která však během války zemřela a k TNK se dostala jen její přihláška k německé národnosti od Ministerstva vnitra.¹⁸⁷ Další stařenky jako Anna Rotterová, narozená 1861, a Marie Provazníková, narozená 1862, se rovněž k TNK nemohly dostavit. První jmenovaná zemřela těsně po válce¹⁸⁸, druhá byla nezvěstná, a proto i jejich případy byly zastaveny.¹⁸⁹ Vítězem této statistiky se tak stává Josef Král z Uničova, narozený v roce 1864, který byl potrestán veřejným pokáráním za přihlášku k německé národnosti.¹⁹⁰ Nejstarší ženou, která se dožila retribuice, byla Marie Chmelařová ze Štěpánova, narozená 1865. Její případ pro přihlášení se k německé národnosti byl zastaven.¹⁹¹ Nejstarší potrestanou ženou pak byla Anežka Olbrichtová z Dolní Dlouhé Loučky, narozená v roce 1871, která byla potrestána veřejným pokáráním za to, že *na pozdrav českého obyvatelstva odpovídala „Heil Hitler“*.¹⁹²

Naopak nejmladší muž, jehož případ se řešil u TNK ve Šternberku, byl František Dittrich z Laštan, narozený až v roce 1935. TNK řešila jeho přihlášku k německé národnosti, ale případ byl zastaven, patrně pro jeho věk.¹⁹³ Nejmladší ženou, která stanula před TNK, byla Božena Jilgová ze Štěpánova, narozená v roce 1931, rovněž za přihlášení k německé národnosti a stejně jako Dittrichův případ, i ten její byl zastaven.¹⁹⁴ Nejmladší potrestanou je tak Emílie Hubáčková ze Šternberku, narozená v roce 1926. Proti národní cti se provinila *stykem s německými vojáky, který přesahoval míru nezbytné nutnosti*, za což dostala veřejné pokárání.¹⁹⁵ Ve stejném roce se narodil i nejmladší potrestaný muž, Jan Kukula z Uničova, který dostal trest veřejného pokárání za *propagování nacismu a vystupování jako Němec*.¹⁹⁶

¹⁸⁷ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 249, spis „Josefa Dvorschaková“.

¹⁸⁸ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 254, spis „Anna Rotterová“.

¹⁸⁹ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 253, spis „Marie Provazníková“.

¹⁹⁰ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 251, spis „Josef Král“.

¹⁹¹ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 250, spis „Marie Chmelařová“.

¹⁹² SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 252, spis „Anežka Olbrichtová“.

¹⁹³ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 249, spis „František Dittrich“.

¹⁹⁴ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 250, spis „Božena Jilgová“.

¹⁹⁵ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 250, spis „Emílie Hubáčková“.

¹⁹⁶ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 251, spis „Jan Kukula“.

Budeme-li pokračovat statistickým bádáním, je nutné uvést průměrný věk lidí, jejichž případy se řešily u TNK. Za předpokladu, že se řízení konalo v roce 1946, je průměrným věk 43 let. Mediánem, nebo chcete-li střední hodnotou je 41 let. Modus, tedy nejčtetnější hodnota je 39 let. V každém případě můžeme tvrdit, že TNK ve Šternberku se zabývaly převážně lidmi ve středním věku, ačkoli najdeme i starce a mládence. Z genderového hlediska dělíme případy u šternberské TNK takto: 199 mužů a 189 žen.¹⁹⁷

Jelikož nás ale nejvíce zajímají trestní nálezy, pomineme proto všechny odsunuté, zastavené a promlčené případy. Průměrný věk odsouzených provinilců proti národní cti zůstává stejný jako u všech případů, tedy 43 let. Střední hodnota je také stejná, 41 roků. Liší se až nejčtetnější hodnota, ta je 38 let. Trestní nálezy se týkaly 96 mužů a 88 žen.¹⁹⁸

4.3.2. Bydliště

Dále bych chtěl poukázat na obce, ve kterých bydleli lidé, kteří stanuli před šternberskou TNK. Ze všech dochovaných 388 případů projednávaných u TNK vede sídlo politického okresu, tedy Šternberk s 93 případy. Na druhém místě překvapivě není sídlo vedlejšího soudního okresu Uničov, ale obec Štěpánov s 82 případy. Až na třetím místě s 32 případy je Uničov.¹⁹⁹

Mezi bydlišti odsouzených TNK zůstává „medailové pořadí“ stejné. Na prvním místě je Šternberk s 46 trestními nálezy. Na druhém místě je těsně Štěpánov s 24 potrestanými a na třetím místě Uničov s 22 případy. Ve 31 obcích žili tak disciplinovaní občané, že dle dochovaných spisů nedošlo k jedinému trestnímu nálezu.²⁰⁰ Z toho vyplývá, že se mohl ztratit některý spis s odsuzujícím trestním nálezem, takže obcí, ve kterých nebydlel žádný provinilec proti národní cti, může být méně. K tomu připojuji souhrnnou tabulku všech dochovaných šternberských trestních nálezů v závislosti na bydlišti odsouzeného a mapu v GISu (obce, kde nebydlel žádný z provinilců jsou v mapě zanedbány).

¹⁹⁷ Z analýzy spisů TNK.

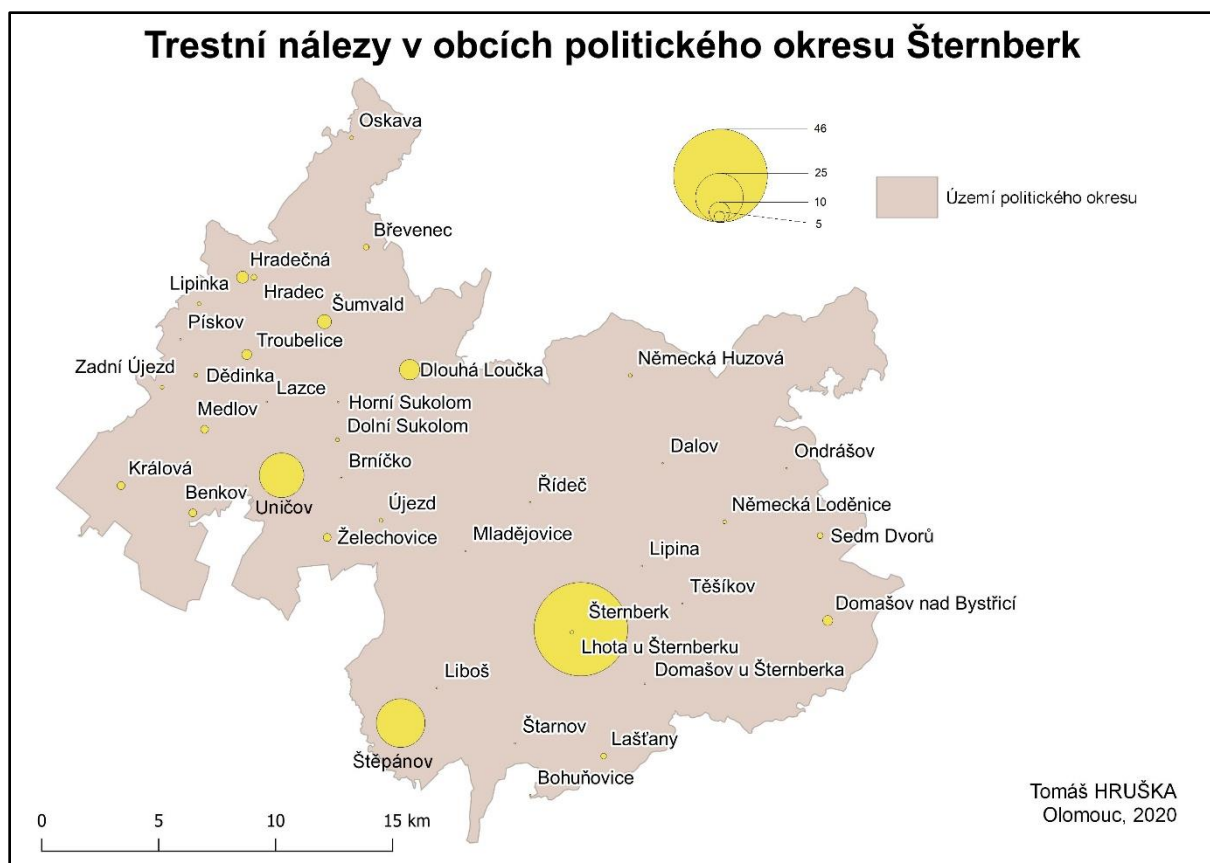
¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ Tamtéž.

Počty trestních nálezů napříč obcemi politického okresu					
Šternberk	46	Brníčko	1	Karlov	0
Štěpánov	24	Dalov	1	Komárov	0
Uničov	22	Domašov u Šternberka	1	Krahulčí	0
Dolní Dlouhá Loučka	10	Horní Sukolom	1	Krakořice	0
Šumvald	7	Lazce	1	Krnov	0
Hradečná	6	Liboš	1	Křivá	0
Domašov nad Bystřicí	5	Lipina	1	Lužice	0
Troubelice	5	Mladějovice	1	Moravská Húzová	0
Benkov	4	Moravská Libina	1	Mutkov	0
Králová	4	Ondrášov	1	Německá Loděnice	0
Medlov	4	Pískov	1	Nové Dvorce	0
Želechovice	4	Řídeč	1	Renoty	0
Břevenec	3	Štarnov	1	Rybníček	0
Hradec	3	Těšíkov	1	Žerotín	0
Lašťany	3	Babice	0	Dětřichov nad Bystřicí	0
Sedm Dvorů	3	Bělá	0	Mostkov	0
Dědinka	2	Dětřichov	0	Nová Dědina	0
Dolní Sukolom	2	Haukovice	0	Paseka	0
Lhota u Šternberka	2	Hlásnice	0	Plinkout	0
Lipinka	2	Hlivice	0	Strukov	0
Německá Huzová	2	Hnojice	0		
Oskava	2	Horní Dlouhá Loučka	0		
Újezd	2	Hraničné Petrovice	0		
Zadní Újezd	2	Chabičov	0		
Bohuňovice	1	Jívová	0		

Tabulka č. 2 znázorňující bydliště odsouzených provinilců proti národní cti v obcích politického okresu Šternberk.

Mapa č. 3 znázorňující počty dochovaných trestních nálezů v politickém okresu Šternberk.

4.3.3. „Fenomén“ Štěpánov

Pozornému čtenáři tématu TNK ve Šternberku určitě neujde skutečnost, kolikrát se ve spisech TNK objevuje obec Štěpánov. Jak je možné, že šternberská TNK řešila daleko více případů z protektorátní obce Štěpánov, než ze sudetského města Uničov?

V první řadě je potřeba poukázat na fakt, že dnes je Štěpánov velkou obcí, ale stále se jedná pouze o obec s 3 506 obyvateli (včetně přilehlých obcí) k roku 2018.²⁰¹ Ke stejnému roku má Uničov 11 396 obyvatel,²⁰² ale před okupací disponoval pouze 4 738 obyvateli (v roce 1930),²⁰³ kdežto Štěpánov měl ve stejném roce 3 203 obyvatel²⁰⁴ (tehdy ještě bez přilehlých obcí). A tady už máme první odpověď.

²⁰¹ Počet obyvatel Štěpánova, dostupné online z https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=profil-uzemi&uzemiprofil=31548&u=__VUZEMI__43__505161#

²⁰² Počet obyvatel Uničova, dostupné online z https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=profil-uzemi&uzemiprofil=31548&u=__VUZEMI__43__505587#

²⁰³ BARTOŠ, J. a kol.: *Historický místopis Moravy a Slezska*, s. 272.

²⁰⁴ BARTOŠ, J. a kol.: *Historický místopis Moravy a Slezska*, s. 268.

Štěpánov sice byl pouze vesnicí, ale mimořádně velkou. Oproti Uničovu, který byl městem, se počet obyvatel lišil jen o 1 500 osob.

Nabízí se ale jedna možnost, proč řešila TNK ve Šternberku spoustu případů právě ze Štěpánova. V kapitole věnující se kombinacím pokut a veřejného pokárání najdeme případy Bohumila Petříka a Františka Kráčmara, jejichž konzumace alkoholu ve štěpánovské hospodě byla za hranou a dělali si srandu z předních československých politiků. Jak se mohla TNK vůbec dozvědět o tom, že se něco takového stalo? Jedině tak, že bylo podáno trestní oznámení, chcete-li udání, kterýmžto začíná většina spisů TNK. Důvod, proč řešila TNK obyvatele Štěpánova tak může být prostý. Že v této obci bylo více lidí, kteří měli potřebu žalovat a udávat na své sousedy.

A najdeme i zajímavé zastavené případy, které dávají této teorii za pravdu, že i TNK musela usoudit, že řeší nesmyslné udání. Například na Annu Lenhartovou přišlo udání, že *odmítla zpívat ve škole českou hymnu, chovala se provokativně vůči českému obyvatelstvu a nosila uniformu Hitlerjugend.*²⁰⁵ Ferdinand Dvořák zase čelil obvinění, že *nosil odznaky NSDAP.*²⁰⁶ A zastaven byl i případ Marie Maděrové, která dle udání *podporovala Němku Alžbetu Rotterovou tak, že ji po válce dala 4x po ½ l mléka, 3x po 2 vajíčkách a asi ¾ kg mouky a za tyto potraviny nic nechtěla.*²⁰⁷

Pozoruhodný příběh má i štěpánovský Alois Kotisa, který měl během okupace udat českého spoluobčana, že na černo chová vepře, což bylo v rozporu z protektorátními předpisy. Štěpánovský občan Kotisa je tak příkladem muže, který udal určitého člověka, ale po válce se karta obrátila a přišlo udání právě na Kotisu za to, že za války udával. TNK neshledala mnoho důkazů, a proto řízení zastavila.²⁰⁸

²⁰⁵ SOkA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 251, spis „Anna Lenhartová“.

²⁰⁶ SOkA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 249, spis „Ferdinand Dvořák“.

²⁰⁷ SOkA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 251, spis „Marie Maděrová“.

²⁰⁸ SOkA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 251, spis „Alois Kotisa“.

4.4. Vybrané případy

Do této kapitoly jsem vybral ty nejzajímavější případy, kterými se podle mého názoru TNK ve Šternberku musela zabývat. Nemusí jít jen o odsuzující trestní nálezy. Může jít o zastavené případy, které však mohou být zajímavé, nebo naprosto absurdní. V prvním případě poukazuji na zastavení řízení kvůli zásluze obviněného. Ve druhém případě poukazuji na absurditu pojmu „veřejné pohoršení“. Třetí případ opět znázorňuje absurditu tehdejší doby, že pohlavní styk s německým protějškem je horší než vážný trestný čin v dnešní době. U čtvrtého případu poukazuji na nemoc českého národa – udavačství a v posledním pátém případě uvádím případ, který vyšel v dobovém tisku.

4.4.1. Karel Bubeníček

Štěpánovský občan Karel Bubeníček, který se narodil 8. června 1911 v Chomoutově u Olomouce, se dostal před šternberskou TNK kvůli přihlášení k německé národnosti a službě v německé armádě. Bubeníček v protokole u výslechu ze dne 12. listopadu 1946 uvedl, že když si učinil známost s jeho manželkou, netušil, že je německé národnosti, poněvadž mluvila spisovnou češtinou. Dále popisuje, že během jejich vztahu nikdy nechválila němectví, ani neopovrhovala češtvím. Později během známosti došlo k intimitě a k otěhotnění. Po otěhotnění se Bubeníček rozhodl vzít si tuto ženu za manželku a teprve až v té chvíli zjistil, že je to Němka. V protokolu je výslovně uvedeno: *„...poněvadž byla těhotná a chtíc se zachovati jako čestný muž svolil jsem, že sňatek uzavřu. Při projednávání sňatku byl jsem odkázán na Oberlandrát, jelikož moje snoubenka je německé národnosti a nemohou české úřady sňatek vykonati.“* Na Oberlandrátě v Olomouci (úřad německé okupační správy v Protektorátě) mu byly dány k podepsání tři listiny, jinak by si tuto ženu vzít nemohl. Bubeníček tušil, že se jedná ze strany německých úřadů o útlak, proto poprosil, jestli si listiny může vzít domů na promyšlenou. Bubeníček pak dodává: *„Na nátlak mé snoubenky a jejích příbuzných jsem proto listiny podepsal, abych dal svému dítěti svoje jméno. Příbuzní mi tvrdili, že jako český občan nemohu býti povolán k německé vojenské službě.“* Proto listiny podepsal a sňatek se mohl uskutečnit. Do roku byl předvolán k odvodní komisi, kde mu dali k podepsání listinu se závěrečnou otázkou, jestli se *přiznává k německé národnosti*. Dovolím si dále Bubeníčka opět citovat: *„Na*

tuto otázku jsem odpověděl, že se k německé národnosti nepřiznávám a k této nepřistupuji. Po vyplnění listiny jsem tuto odevzdal a byl jsem představen odvodní komisi. Zde jsem byl uznán schopným a člen komise, který odvod řídil se mne ptal, proč se k německé národnosti nepřihlašuji. Když mi bylo vytýkáno, že jsem přihlášku podepsal, ohrazoval jsem se, že jsem sice podepsal přihlášku, aby mi byl povolen sňatek, ale nikoli, že chci být Němcem. Na můj odpor k podepsání, bylo mi vyhrožováno, že když přihlášku nepodepíšu, půjdu tam, kam už jich šlo více, případně přijdu o hlavu. Na můj protest nebylo upuštěno a tento nebyl vzat vůbec v úvahu a byl jsem povolán k vojenské službě. K vojenské službě jsem byl povolán 25.3.1942 a nastoupil jsem k vozatajskému náhradnímu pluku č. 4 v Grímu, Sasko. Později jsem byl přidělen k pěšímu pluku do Zwickau, Sasko, který byl v září 1943 odeslán na ruskou frontu. Na frontě jsem se zdržel pouze 4 dny a přeběhnul jsem na ruskou stranu do zajetí. Při útěku do ruského zajetí byl jsem pronásledován a postřelen na pravé ruce, na které mi byly prostřeleny 4 prsty.“ Dne 14. října 1943 byl zajat u Záporoží (dnes na jihovýchodě Ukrajiny) a následně se podrobil výslechu. Po rekonvalescenci se přihlásil k československé armádě generála Ludvíka Svobody a 20. července 1944 byl přidělen k ženijnímu pluku 1. brigády v Kamenci Podolském²⁰⁹ (mezi Lvovem a Kišiněvem). Bubeníček dále udává: „...Na frontě jsem se zúčastnil všech bojů a v Dukelském průsmyku jsem byl [15. září 1944]²¹⁰ raněný. Od této doby jsem invalidou a nemohu pozvednouti pravou ruku. Že jsem do československé zahraniční armády vstoupil dobrovolně, a nikoliv z prospěchu je zřejmé z toho, že jsem byl přesvědčen, že boje na frontě jsou těžké, kde mohu přijíti kdykoliv o svůj život. Moje vlastenecké přesvědčení bylo však pevnější, že jsem se ani tohoto neobával a byl jsem rozhodnut i život pro vlast svojí položit, jen když to bude k prospěchu národa. Když jsem chtěl zachránit svoji chlapskou čest, aby dítě dostalo moje jméno, musel jsem jednat podle toho, jak mi bylo nařizováno, ale při vhodné příležitosti jsem utekl a dosáhnul jsem svého cíle, abych Němcům nesloužil, ale kde bylo možné, tyto citelně poškodil, což se mi v plné míře zdařilo. Nikdy jsem Němcem nebyl a moje přesvědčení ani tímto jednáním neutrpělo úhony a zůstal jsem dále dobrým Čechem.“²¹¹

²⁰⁹ VHA Bratislava, Sbíрка kmenových listů, Kmenový list Karla Bubeníčka, nar. 8. 6. 1911.

²¹⁰ Informace doplněna z VHA Bratislava, Sbíрка kmenových listů, Kmenový list Karla Bubeníčka, nar. 8. 6. 1911.

²¹¹ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 248, spis „Karel Bubeníček“.

Šternberská TNK rozhodla takto: „S ohledem na zásluhy obviněného se trestní řízení zastavuje.“ Karel Bubeníček je tak exemplárním případem Čecha, který se provinil dle malého retribučního dekretu proti národní cti, ale protože působil v československé zahraniční armádě, nebyl u TNK potrestán.²¹²

Výpověď Bubeníčka můžeme brát vskutku za pravdivou, jelikož kmenový list z čs. armády nám sděluje zcela totožné informace. Píše se o stejném výcviku v Sasku, o přeběhnutí u Záporoží, přidělení k ženijnímu pluku u Kamence Podolského na Ukrajině a o zranění na Dukle. Poslední informace z tohoto pramene nás ještě informuje o tom, že se Bubeníček po válce léčil v invalidovně v Malé Chuchli.²¹³

4.4.2. Oldřich Břenek

Ze šternberského posádkového velitelství bylo adresováno trestní oznámení na Oldřicha Břenka, obchodníka ze Šternberku, narozeného 4.11.1922, *poněvadž jest důvodné podezření, že v době zvýšeného ohrožení republiky nepřístojným chováním, urážejícím národní citění českého a slovenského lidu vzbudil veřejné pohoršení tím, že udržoval důvěrné styky s osobami německé národnosti.* Konkrétně šlo o Němku Annu Austerovou z Jívové. Oldřich Břenek dle protokolu u výslechu řekl: „Necítím se vinen. Doznávám, že jsem s Annou Austerovou měl styky asi koncem roku 1944 a to ve Šternberku, neboť jsem byl se jmenovanou zaměstnán u téže firmy a bydlel jsem v témže domě. Styk jsem s ní měl v jejím bytě. V době, kdy jsem měl s ní styk, nikdo o tom nevěděl. 15. ledna roku 1945 jsem s ní přerušil jakékoliv styky a teprve koncem roku 1945 asi v listopadě po narození dítěte se přihlásila s tím, že mám býti otcem tohoto dítěte. Otcovství jsem neuznal a jsem s ní ve sporu, který se vede u Okresního soudu ve Šternberku. Uvádím, že Austerová měla intimní styky s více muži a byla lehká a pokud je mně známo z mých známých nikdo nevěřil tomu, že jsem otcem dítěte.“²¹⁴

Břenek dále uvádí svědky, kteří mu toto mohou dosvědčit. Jelikož byl vyslýchán s podezřením na to, že udržoval intimní styky s Němkou a v protokolu se k tomu

²¹² Tamtéž.

²¹³ VHA Bratislava, Sbírká kmenových listů, Kmenový list Karla Bubeníčka, nar. 8. 6. 1911.

²¹⁴ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 248, spis „Oldřich Břenek“.

přiznává, mělo by dojít k trestnímu nálezu. K tomu však byla nutná podmínka, že podezřelý svým činem vzbudil tzv. veřejné pohoršení, a právě to musela TNK zjistit.²¹⁵

Šternberská TNK vydala trestní nález, ve kterém uznala Břenka vinným a odsoudila jej k veřejnému pokárání. Trest odůvodnila takto: *Výpovědí shora uvedených svědků (Miloslav Homola, Vít Látal, Jan Hynek) ani svědectvím Josefa Najdekra, ani relací SNB ve Šternberku nebylo skutečně prokázáno, že by bylo způsobeno veřejné pohoršení tempore criminis tj. v době, kdy se zjištěný čin udál. Naproti tomu však udáním Josefa Šincla a Františka Arbeita bylo zjištěno, že po osvobození a v době pozdější zjištěný milostný poměr obviněného s Němkou Austerovou budil veřejné pohoršení.*²¹⁶

Tady by mohl Břenkův příběh skončit, kdyby se spokojil s veřejným pohoršením, tak jako většina takto potrestaných, ale on se nespokojil a podal odvolání do Brna k ZNV. To napsal v zákonné třídní lhůtě, patrně po odborné konzultaci se svým právníkem. V odvolání vysvětluje důvody, proč tak činí: *Trestní nález zjišťuje, že můj poměr s Němkou Annou Austerovou vzbudil veřejné pohoršení po osvobození. Konstatuje výslovně, že nebylo prokázáno, že by bylo způsobeno veřejné pohoršení tempore criminis. Ke skutkové podstatě přestupku podle § 1 dekretu č. 138/45 Sb. náleží, aby z inkriminovaného jednání vzniklo veřejné pohoršení. Z celého smyslu citovaného dekretu však vyplývá, že veřejné pohoršení musí být vzbuzeno tehdy, kdy byl čin spáchán a nikoliv dodatečně. Citovaný dekret postihuje totiž jednání, které ohrožovalo pevný národní postoj českého lidu v době zvýšeného ohrožení republiky. Tento postoj mohl být ohrožen jen takovými činy, které vzbuzovaly nepříznivou reakci – veřejné pohoršení. Proto je rozhodné jen, zda vzniklo veřejné pohoršení, tempore criminis. Trestní nález konstatuje, že tehdy můj čin veřejného pohoršení nevzbudil a není proto v mém jednání, kterého lituji a jeho nerozvážený mladický čin sám odsuzuji, naplněna skutková podstata přestupku, jímž jsem byl uznán vinným. Prosím proto, aby trestní odvolací komise trestní nález trestní nalézací komise při ONV ve Šternberku zrušila, resp. mne od obvinění zprostita.*²¹⁷

Trestní odvolací komise při ZNV v Brně vyhovila Břenkovu odvolání a osvobodila jej. Důvody jsou v podstatě totožné s tím, co píše Břenek v odvolání. Že

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ Tamtéž.

²¹⁷ SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 248, spis „Oldřich Břenek“.

k veřejnému pohoršení došlo až dlouho poté, co se inkriminovaný čin stal, což odporuje skutkové podstatě provinění proti národní cti.²¹⁸

4.4.3. Vladimír Petřík

Nejabsurdnějším případem, který TNK ve Šternberku řešila, je podle mého názoru udržování intimních styků s Němkou, kterého se dopustil Vladimír Petřík z Troubelic, narozen až v roce 1928. Jeho spis není kompletní. Nenajdeme zde trestní oznámení, takže nevíme, jak se o případu TNK dozvěděla. Každopádně ve spise najdeme protokol u vyšetřovací komise v Uničově sepsán 15. ledna 1946, kde Petřík udává: *Edith Kristenovou znám od srpna a poměr s ní mám již od 10.10.1945. Vykonával jsem s ní soulož dobrovolnou. Jmenovanou jsem k tomu nenutil. Jmenovaná řekla, že neví, co s ní je. Tak jsem ji poslal k lékaři, aby pana doktora poprosila, aby jí to odebral. Vzhledem k tomu, že jsem mlád a nechci, aby z toho poměru vzešlo dítě. Souložil jsem se jmenovanou průměrně jednou týdně, i vícekrát. Nikdy jsem ji k ničemu nenutil. Jmenovaná mi říkala, že mě má ráda. O tomto poměru nikdo nevěděl a neví dodnes. Nebylo mi známo, že bych se byl dopustil zrady na národní cti. Nikde jsem nic podobného neslyšel a nikdo mi to neříkal...*²¹⁹

Jenže o den dříve, tedy 14. ledna 1946, byla v Uničově u stejného vyšetřovatele, pana France, dotyčná Edith Kristenová, která uvedla: *Od srpna 1945 znám Vladimíra Petříka, který jest jako dělník u svého otce zaměstnán. Zahradnictví, které bylo naše, nyní spravuje otec Vladimíra Petříka. V měsíci listopadu 1945 byla jsem donucena Vladimírem Petříkem k souloži, která nyní nezůstala bez následků. Jsem 2 měsíce v jiném stavu. Měla jsem s ním více souloží. Toto jsem dělala z donucení. Před třemi týdny mi řekl, že jest ještě mladý, a proto také, že jsem Němka, tak abych šla k lékaři a odstranila, eventuálně nechala si pomoci...*²²⁰

Bohužel spis neobsahuje další informace, takže nevíme, jestli lhala Kristenová, že pohlavní styk byl z donucení, nebo jestli lhal Petřík, že ji k ničemu nenutil. Ačkoli se dnes pravdu nedozvíme, je minimálně podivuhodné, že ve spise nenajdeme ani informaci o předání SNB, která by případné znásilnění prověřila důkladně.²²¹

²¹⁸ Tamtéž.

²¹⁹ SOkA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 253, spis „Vladimír Petřík“.

²²⁰ Tamtéž.

²²¹ Tamtéž.

4.4.4. Karel a Julie Rutarovi

Na závěr bych rád popsal příběh Karla a Julie Rutarových, kteří žili v Lipince. Jejich spis začíná udáním na Julii Rutarovou, které tehdy bylo 43 let, že se provinila proti národní cti několika delikty, jež popisují její „udavačí“.²²²

První protokol je sepsán s Albínou Kubíčkovou, švagrovou Julie Rutarové. Ta udává, že její manžel Karel Kubíček byl zatčen Gestapem v roce 1941, na udání vlastní matky Julie Kubíčkové, pro poslech zahraničního rozhlasu. Karel Kubíček byl vězněn na Mírově, a dokonce i v německém koncentračním táboře. Domů se vrátil v květnu roku 1943. Julie Rutarová dle udání Kubíčkové přišla pár dní po zatčení manžela Kubíčkové a řekla, že jestli chce Kubíčková manžela zachránit, měla by své dítě zapsat do německé školy. Dále tvrdila, že *Beneš válku nevyhrá a dodala, že Hitler je dost silný a válku vyhrá*. Také prý ještě v tomto důvěrném rozhovoru Rutarová řekla, že *Beneš sebral všechny peníze a utekl pryč a více se nevrátí*. Rutarová měla dále přemlouvat Kubíčkovou, aby zapsala svoji dceru Ludmilu do německé školy a vychvalovala se, že syn Karel Rutar chodil do německé školy a pak se dostal na učení do Uničova, kdežto děti z české školy se prý do učení nedostaly.²²³

Druhý protokol je sepsán se svědkyní Anežkou Utěšenou, která udává: *Znám rodinu Rutarovu a to Karla a Julii po celou dobu okupace jako nespolehlivé Čechy. Tito z počátku okupace Sudet nechali dobrovolně zapsat své dítě Karla Rutara do obecné německé školy v Lipince. Julie Rutarová se s tím často chlubila, že z jejich synka něco bude...* Rutarovi dle ní mluvili převážně německy. Dále Utěšená udává, že Rutarovi spolupracovali s Němcem Josefem Schönem, který měl za okupace rozdělovat zimní kabáty přes organizaci Winterhilfe, že Karel Rutar dostal kabát, kdežto manžel Utěšené tento kabát nedostal. Utěšená u výslechu vypověděla: *„Podotýkám, že z počátku byly součástky oděvů a prádla rozdělovány i mezi obyvatele české národnosti. Později však jenom osobám německé národnosti a osobám, které se klonily k německému režimu. Dodávám, že v té době již osoby české národnosti nic z Winterhilfe nedostaly. Dále, že Julie Rutarová s Němci sympatizovala, což dávala znát tím, že při styku s místními Němci a v kanceláři obce zdravila Heil Hitler.“*²²⁴

²²² SOKA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 254, spis „Karel a Julie Rutarovi“.

²²³ Tamtéž.

²²⁴ Tamtéž.

Vrchní strážmistr Novák při SNB v Hradečné velice přehledně sepsal další protokol, kde se ještě zmiňuje o jisté Terezii Lipské, která k této věci jako svědkyně uvedla, že šla z jara, ještě za německé okupace v roce 1945, s Julií Rutarovou na pole. Cestou spolu vyprávěly až přišly k okolnostem, jak byly v roce 1944 na udání uvězněny ženy české národnosti z Lipinky, pro nenastoupení do práce, a které byly přes neděli uzavřeny v obecní šatlavě v Hradečné. Julie Rutarová říkala Terezii Lipské, že prý se naprosila svého manžela Karla Rutara, aby jich neudával, ale ten prý neuposlechnul a tyto udal.²²⁵

Na závěr tohoto protokolu ze dne 14. května 1946 ještě Rutarová dodává na adresu udání své švagrové Albíny Kubíčkové, že je to jenom msta, že jako sestra Karla Kubíčka s tímto nežije v přátelství.²²⁶

Příběh manželů Rutarových pokračuje dalším protokolem ze dne 24. května roku 1946, u kterého byli společně. Julie Rutarová prohlásila: „Necítím se vinna. Doznávám, že můj syn Karel Rutar chodil asi od roku 1940 do německé školy a nechal jej tam zapsat můj muž. Od roku 1943 rovněž do německé školy chodila dcera Drahoslava Rutarová. Podotýkám, že po celou dobu okupace byla v Lipince česká škola, a že děti jsem posílala do německé školy donucením. Popírám, že bych Albíně Kubíčkové říkala, aby své dítě Ludmilu dávala do německé školy, a že bych na ni působila... Též jsem neřekla, že Beneš sebral peníze a utekl pryč, a že by se snad jejich dítě nikam nedostalo, protože bude chodit do české školy, a že moje dítě se dostane dál, protože chodí do německé školy.“ Po přečtení výpovědi Kubíčkové Rutarová udala, že není pravdivá: „Vůbec jsem u ní v bytě nebyla, nýbrž naopak byla Kubíčková u mě. K tomu podotýkám, že se svědkyní žijeme 11 let v nepřátelství.“ K výpovědi Anežky Utěšené Rutarová rovněž udala, že je nepravdivá.²²⁷

Z celého spisu vyplývá, že na Karla Rutara nepřišlo udání, ale TNK se začala zabývat jeho případem kvůli případu jeho ženy, na kterou přišlo udání. Spis nás informuje o tom, že s Karlem Rutarem bylo zahájeno trestní řízení kvůli tomu, že dobrovolně posílal svého Karla a svou Drahomíru do německé školy. Rutar se k tomu vyjádřil takto: „Necítím se vinen. Doznávám, že jsem svého syna Karla zapsal do německé školy dobrovolně, aby se naučil německy. Dcera však musela chodit

²²⁵ SOkA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 254, spis „Karel a Julie Rutarovi“.

²²⁶ Tamtéž.

²²⁷ Tamtéž.

*do německé školy, neboť pro její ročník byla zavedena nucena docházka do německé školy.*²²⁸

Ať už je pravda jakákoli. Můžeme samozřejmě polemizovat nad důvěryhodností udání, nebo nad výpovědí obou Rutarových. Důležitá jsou fakta. Z MNV v Lipince přišlo potvrzení, že bylo v roce 1942 v obci nařízeno, aby všichni děti nastoupivší do školy se vyučovali v jazyku německém v německé třídě, což se týkalo dcery Drahomíry. Ohledně Karla Rutar staršího můžeme na pravou míru uvést fakt, kvůli kterému došlo k potrestání, tedy že se při výslechu přiznal, že svého syna Karla dobrovolně poslal do německé školy. K pochopení tohoto jeho činu můžeme poukázat na další výpověď.²²⁹

Během vyšetřování bylo zjištěno, že Karel Rutar měl pravdu ohledně zapsání své dcery Drahomíry, že ji zapsat musel. Problém z hlediska národního cítění nastává, když se ve spise šternberské Okresní správní komise píše, že *v roce 1943 uvolnila německá obecní škola v Lipince slabší žáky pro školu českou a ponechala si děti, které sama chtěla. Od roku 1943 bylo na vůli rodičů, kam chtějí své dítě posílati, zda do české, nebo německé školy.*²³⁰

V trestním nálezů se doslova píše, že k trestu veřejného pokárání dospěla šternberská TNK v čele s předsedou JUDr. Mohaplem, protože *konaným šetřením a vlastním doznáním obviněného bylo zjištěno, že obviněný dobrovolně v roce 1942 dal svého syna Karla zapsati do německé školy a ve školním roce 1943 ponechal i nadále svoji dceru Drahomíru na německé obecné škole, ačkoliv ji mohl posílati do české školy. Dvaatřicetiletý Karel Rutar trest přijal.*²³¹

Ve spise nenajdeme informaci o dalším pokračování trestního řízení jeho ženy Julie Rutarové. Patrně bylo řízení zastaveno, poněvadž není nikde ve spise žádná zmínka o prokázání, že by její jednání vzbudilo veřejné pohoršení.²³²

V každém případě na základě studia tohoto spisu můžeme poukázat na absurditu celé problematiky, kdy se Julie Rutarová dostala před TNK kvůli třem udáním. Zároveň je politováníhodné, že byl Karel Rutar odsouzen k trestu veřejného

²²⁸ SOkA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 254, spis „Karel a Julie Rutarovi“.

²²⁹ Tamtéž.

²³⁰ Tamtéž.

²³¹ Tamtéž.

²³² Tamtéž.

pokárání z toho důvodu, že chtěl svým dětem dopřát lepší vzdělání, nehledě na vyučovací jazyk.²³³

U tohoto případu se mi povedlo kontaktovat vnuka Rutarových, pana Jaromíra Rutara, ale bohužel mu o TNK nic nebylo známo a jeho prarodiče se o TNK vůbec nezmínili a ani nedisponuje jakýmkoli dokumenty, které by mohly pomoci výzkumu.

4.4.5. Josef Čadílek

V periodiku Osvobozený Našinec (deník československé strany lidové) vyšel 16.3.1947 článek o štarnovském starostovi s názvem: „*Šak počkéte až já bodo očištěné!*“ Článek pojednává o Josefu Čadílkovi, který se dle autora stal starostou Štarnova poté, co přišla okupační vojska. Čadílek se dopustil deliktů, že *v době perzekuce po atentátu na Heydricha dal zajistiti těhotnou ženu, v dešti ji nechal v noci odvésti a uvězniti, ač ji znal a byla řádně policejně hlášena. Dále šedesátiletého pensistu Jana Berku trpícího záduchou, nutil na práce u německé rolnice, ač ta jej nechtěla.* Po osvobození, když se o něj začínaly zajímat příslušné orgány pronesl ke štarnovským občanům větu, která je v nadpisu tohoto článku. Za výše popsaná a další provinění mu šternberská TNK vyměřila trest vězení v délce 10 měsíců, 30 000 Kčs pokutu a v případě nedobytnosti další 2 měsíce vězení a veřejné pokárání.²³⁴ Spis Josefa Čadílka se však ve SOkA nenachází, takže je jedním ze stovek případů, který v archívu bohužel chybí.²³⁵

²³³ SOkA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 602, k. 254, spis „Karel a Julie Rutarovi“.

²³⁴ „*Šak počkéte až já bodo očištěné!*“. Osvobozený našinec, č. 64, 16.3.1947, s. 5.

²³⁵ Z analýzy spisů TNK.

5. Porovnání s ostatními regiony

Ve Šternberku řešili do konce prvního retribučního období 787 případů. Z tohoto počtu bylo 512 zastaveno (předáno MLS, promlčeno, odsunutí, nezvěstní, nenaplnění skutkové podstaty apod.), 95 předáno okresnímu soudu ve Šternberku a nakonec u 180 případů padl odsuzující trestní nález, v procentech 23 %.²³⁶ Výsledky první retribuce na Šternbersku porovnávám s ostatními zmapovanými TNK.

Pro porovnání začneme hned v nedaleké **Olomouci**. O malé retribuci v hanácké metropoli vyšel článek ve Vlastivědné revue Střední Morava. Autoři nás však v článku celkem zklamou, když popisují, že agenda TNK v Olomouci není úplně v nejlepším stavu a bylo těžké vůbec určit, kolika případy se v Olomouci zabývali. Podstatná jsou ale pro nás čísla. V Olomouci řešili zhruba 3 500 případů, z nichž asi 90 % bylo z různých důvodů zastaveno. Nejčastějším proviněním bylo, stejně jako ve Šternberku, přihlášení se k německé národnosti.²³⁷ Na základě tohoto článku můžeme tvrdit, že ve Šternberku byli daleko přísnější při rozhodování.

V **Zábřehu** řešili 297 případů, ale 125 z nich v agendě chybí (pravděpodobně mezi chybějícími nejsou trestní nálezy). K trestním nálezům došlo u 36 případů. A také v Zábřehu vedou přihlášky k německé národnosti.²³⁸ 36 z celkových 297 případů dělá 12 %. I zde můžeme vynést závěr, že ve Šternberku byli daleko přísnější při posuzování provinění proti národní cti.

V **Opavě** řešili celkem 1150 případů, z nichž 704 osob dostalo odsuzující trestní nález, což dělá 61 % ze všech spisů a pouhých 39 % bylo z různých důvodů zastaveno.²³⁹ Nejčastějším proviněním bylo na Opavsku členství v nacistických organizacích (45 %). Až na druhém místě se nachází přihlášení k německé národnosti (10 % případů). Poprvé tak můžeme tvrdit, že někde bylo procentuálně více trestních nálezů než ve Šternberku.

Ve vzdáleném **Nymburku** trestním nálezem skončilo 80 z celkového počtu 407 případů²⁴⁰, což dělá 20 %, takže v porovnání se Šternberkem byli nymburští také

²³⁶ Z analýzy spisů TNK.

²³⁷ SKLENÁŘOVÁ, S. – ŠTĚPÁN, J.: *Olomouc a tzv. Malý retribuční dekret č. 138/1945 Sb.* In: *Střední Morava. Vlastivědná revue*, s. 4-18.

²³⁸ LUKÁČ, J.: *Trestní nalézací komise v Zábřehu v letech 1945-1948*, s. 50-63.

²³⁹ FRANEK, J.: *Trestní nalézací komise Opava – venkov 1945-1948*, s. 26-46.

²⁴⁰ ČEPIČKOVÁ, J.: *Trestní nalézací komise Nymburk 1945-1948*, s. 37.

mírnější. Nejčastějším proviněním byl *Společenský nebo hospodářský styk s Němci přesahující míru nezbytné nutnosti nebo nařízeného výkonu*.²⁴¹

TNK v **Benešově u Prahy** udělila 83 trestních nálezů²⁴² z celkového počtu 531 zahájených případů. Nejčastějším důvodem ke stíhání bylo na Benešovsku obvinění ze společenského styku s Němci přesahující míru nezbytné nutnosti (139 případů). Přihlášení se k německé národnosti se vyskytuje až na 6. místě s četností 24 případů.²⁴³ Procentuální vyjádření benešovských trestních nálezů z celkového počtu činí 16 %. Proto můžeme tvrdit, že byli Šternberští přísnější než v Benešově.

V **Turnově** řešila tamní TNK 385 případů a pronesla 76 trestních nálezů.²⁴⁴ To odpovídá 20 %, takže i v Turnově byli mírnější než ve Šternberku. Nejvíce udání musela turnovská TNK řešit ohledně vstupu do některých zakázaných nacistických organizací.²⁴⁵

A na severu Čech zůstaneme. V nedalekém **Liberci**, dříve známém jako Reichenberg, bylo nejčastějším důvodem *Ucházení a přihlášení se o německou státní příslušnost*. Padlo zde 155 trestních nálezů (19 %) z celkového počtu 816 případů.²⁴⁶ Takže i v Liberci byli mírnější při rozhodování než ve Šternberku.

V **Pardubicích** se musela TNK zabývat 1002 proviněním proti národní cti a z toho padlo 220 trestních nálezů,²⁴⁷ což odpovídá 22 %. Při srovnání se Šternberkem vyjde závěr, že ve Šternberku byli podobně přísní. Nejčastějším proviněním bylo ve městě perníků *Ucházení a přihlášení se o německou státní příslušnost*.²⁴⁸

²⁴¹ Tamtéž, s. 67.

²⁴² KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*, s. 217.

²⁴³ tamtéž, s. 295-297.

²⁴⁴ LOUDA, J.: *Trestní nalézací komise Turnov*, s. 62-63.

²⁴⁵ Tamtéž.

²⁴⁶ KMOCH, P. – LOZOVIUKOVÁ, K.: *Pomsta nebo spravedlnost? Trestní nalézací komise v českých zemích*. In: Fontes Nissae, s. 188.

²⁴⁷ JONÁŠOVÁ, V.: *Trestní nalézací komise Pardubice 1945-1947*, s. 21.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 29.

TNK v **Jablonci nad Nisou** udělila 105 trestních nálezů z celkového množství 128 spisů.²⁴⁹ To odpovídá 82 %, což zdaleka převyšuje přísnost šternberskou i opavskou. Nejčastějším proviněním bylo také přihlášení k německé národnosti.²⁵⁰

V **Trutnově** skončilo trestním nálezem 223 případů z počtu 867 (reálně bylo o stovky víc, ale TNK trestní řízení ani nezačala). Nejčastějším proviněním zde bylo opět přihlášení se k německé národnosti.²⁵¹ Procentuálně odsoudili trutnovští 26 % obviněných a v porovnání se Šternberkem byli přísnější Trutnovští.

Necelých 50 km jihozápadně od Trutnova a 20 km západně od Hradce Králové se nachází **Nový Bydžov**. Tamní TNK řešila celkem 859 případů, z nichž udělila 119 trestních nálezů,²⁵² což odpovídá 14 %, takže byli ve Šternberku přísnější. Nejčastějším obviněním bylo členství v nacistických organizacích.²⁵³

Pro srovnání uvádím i TNK v **Broumově**, kde museli řešit 241 případů, ale mnohé spisy chybí, takže číslo zcela jistě není správné. Trestního nálezu se dočkalo 52 osob a to odpovídá 22 %, ²⁵⁴ takže v Broumově rozhodovali podobně jako ve Šternberku. Nejčastější provinění bylo přihlášení se k německé národnosti.²⁵⁵

V **Nové Pace** nedaleko Jičína udělili 37 trestních nálezů z 265 případů,²⁵⁶ což dělá jen 14 %. Nejčastějším proviněním bylo *Udavačství*, které je ale trestné dle velkého retribučního dekretu a také 123 případů bylo předáno MLS v Jičíně.²⁵⁷

Posledním příkladem pro srovnání je **Krnov**. Tady udělili 74 trestních nálezů z celkového počtu 346 stíhaných osob, což odpovídá 21 %, ²⁵⁸ takže vyjde srovnání mírně přísněji pro Šternberk. Nejčastějším krnovským proviněním bylo přihlášení k německé národnosti.²⁵⁹

²⁴⁹ REMSOVÁ, M.: *Trestní nalézací komise v Jablonci nad Nisou (1945-1947)*. In: *Fontes Nissae*, XIII, s. 18.

²⁵⁰ Tamtéž, s. 20.

²⁵¹ ČERVINKOVÁ, Z.: *Trestní nalézací komise v Trutnově 1945-1948*, s. 41-43.

²⁵² KOZÁKOVÁ, V.: *Trestní nalézací komise v Novém Bydžově v letech 1945-1948*, s. 26.

²⁵³ Tamtéž, s. 27.

²⁵⁴ PEŠKOVÁ, B.: *Trestní nalézací komise Broumov 1945-1947*, s. 33.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 78.

²⁵⁶ Horká, A.: *Trestní nalézací komise Nová Paka 1945-1948*, s. 51.

²⁵⁷ Tamtéž, s. 55.

²⁵⁸ Franek, J.: *Trestní nalézací komise v okrese Krnov během let 1945-1948*, s. 17.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 30.

Graf č. 4 znázorňující poměr trestních nálezů napříč sledovanými TNK

Na výše uvedeném grafu můžeme vidět, jak si vedla šternberská TNK v porovnání s ostatními. V procentech vyjádřený průměr udělených trestních nálezů je sice 26 %, ale střední hodnotou je 20,5 %. Ve Šternberku padlo 23 % trestních nálezů a můžeme tak TNK ve Šternberku zařadit mezi přísnější. Na druhou stranu v Opavě a Jablonci nad Nisou byli daleko přísnější při rozhodování.

Ve většině probádaných TNK bylo nejčastějším prohřeškem *Ucházení a přihlášení se o německou státní příslušnost*.

Závěr

Hlavním cílem mé bakalářské práce byla analýza činnosti TNK ve Šternberku, která musela řešit některá provinění proti národní cti v politickém okrese Šternberk. Fond ONV Šternberk se stal zcela dostačujícím pramenem pro sepsání bakalářské práce. Otázkou zůstává, nakolik jsou mé výsledky přesné a pravdivé, jelikož spousta spisů chybí, nebo jsou neúplné a nelze z nich mnoho vyčíst. Každopádně se domnívám, že hlavní cíl bakalářské práce byl splněn, protože jsem dokázal analyzovat všechny spisy, které se ve fondu ONV fyzicky nachází.

Práce byla rozčleněna do několika kapitol a stěžejní část věnující se přímo analýze TNK ve Šternberku je popsána podle výsledků trestních řízení, zda byla tato řízení zastavena, či padl odsuzující trestní nález. Původní myšlenka rozčlenění případů podle jednotlivých provinění proti národní cti by bylo problematické, až možná utopické, protože lidé trestaní TNK měli v trestních nálezech mnohdy více provinění, ale hlavně by nešlo některé provinění správně zařadit dle Noskovy směrnice ze dne 26.11.1945. Směrnice sice jasně stanovila všechna provinění proti národní cti, ale TNK psaly do trestních nálezů přesné důvody, kterých se dotýčný měl provinít, takže mnohdy neodkazovaly na provinění, jak jej popsal ministr Nosek. Velice jednoduše bychom zařadili přihlášky k německé národnosti mezi *Ucházení a přihlášení se o německou státní příslušnost*, nebo udržování intimních styků s Němci mezi *Společenský nebo hospodářský styk s Němci přesahující míru nezbytné nutnosti nebo nařízeného výkonu*. Zařadit ale některé jiné činy by bylo přinejmenším obtížné.

Z analýzy vyplývá, že TNK ve Šternberku projednala v prvním retribučním období 787 případů, z nichž 512 z různých důvodů zastavila a 180 lidí odsoudila trestním nálezem k trestu veřejného pokárání, pokuty, vězení, nebo jakoukoli kombinací těchto trestů. Celkem 95 spisů bylo po 4. květnu 1947 předáno okresnímu soudu ve Šternberku. V SOkA Olomouc však najdeme pouze 388 spisů, zbylých 304 bohužel chybí. Nejčastějším proviněním na Šternbersku bylo *Ucházení a přihlášení se o německou státní příslušnost*. Toto provinění bylo hegemonní i ve většině ostatních zmapovaných TNK. V porovnání s ostatními zmapovanými TNK byli ve Šternberku mírně přísnější než v ostatních politických okresech, ale v extrémních hodnotách se TNK ve Šternberku nenachází. Tam patří Opava-venkov a Jablonec nad Nisou.

Celá bakalářská práce mapuje činnost TNK ve Šternberku a srovnává výsledky v prvním retribučním období, které začalo vydáním směrnice ministra vnitra Noska dne 26. listopadu 1945 a trvalo do 4. května 1947, kdy činnost TNK byla ukončena se skutečným množstvím případů, které fyzicky najdeme v archivu.

Po Vítězném únoru si KSČ naplánovala revizi některých řízení. Tuto dobu retribučních dějin označujeme jako Druhou retribuční. Ta naštěstí ve Šternberku neměla kýžený výsledek, který by si komunisté přáli, protože drtivá většina případů, které prošly revizí, skončily amnestií, jelikož se nestihly vyřídit, a tak byli tito lidé osvobozeni.

Spousta autorů věnující se tématu Malé retribuční píše o tom, jak byly komise zaujaté, že buď chtěly záměrně trestat lidi vyššími tresty, aby pomohli KSČ k volebnímu vítězství, protože lidé trestaní u MLS nebo TNK byli zbavení volebního práva a ke spoustě trestních nálezů docházelo právě před květnovými volbami v roce 1946, nebo naopak, že byly komise uvědomělé, chápaly složitosti tehdejší doby a snažily se rozhodovat spravedlivě. Z analýzy spisů TNK ve Šternberku se přikláním k první variantě. Usuzuji tak i kvůli udílení trestních nálezů na základě výpovědi jediného svědka, které bylo ve Šternberku standardní. Dalším podivným faktem je i úspěšnost odvolání, které bylo v rukou spravedlivých orgánů a drtivě většině odvolaných bylo u vyšší instance vyhověno. Daleko zvláštnější mi ale přijde, že za stejná provinění trestala TNK různě a tresty byly diametrálně odlišné. V tomto případě nad zaujatostí komise můžeme minimálně spekulovat. Skandální je i fakt, kolik mužů a žen bylo trestáno za pohlavní styk s německým protějškem. Navíc, minimálně 12 žen dostalo trest veřejného pokárání pouze za to, že si vzaly Němce.

Zcela tradičním závěrem každé bakalářské práce na retribuční téma bývá popisován fakt, že spoustu případů musely TNK řešit kvůli nesmyslným udáním spoluobčanům. K tomuto se musím bohužel připojit také. I ve Šternberku se řešila hloupá udání z celého politického okresu, která měla za cíl přitížit spoluobčanovi.

Na celém výzkumu mě jen mrzí fakt, že se mi nepodařilo najít žádného pamětníka, ani vypátrat jakékoli spisy po rodinách pozůstalých, ačkoli jsem snahu najít pamětníka nebo minimálně další pramen projevil.

Byl bych velice rád, pokud by se téma Malé retribuční stalo pro širokou veřejnost více otevřené. K tomu by mohlo pomoci, pokud by si i další studenti píšící závěrečné práce pro své téma vybrali analýzu činnosti těch TNK, které dosud analyzovány nebyly.

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

Archiv bezpečnostních složek Praha

fond 2M (Odbor politického zpravodajství MV), tzv. karta relace Fridolín Matys

Státní okresní archiv Olomouc

fond ONV Šternberk 1945-1945, kartony 248-255, spisy TNK.

Vojenský historický archiv Bratislava ²⁶⁰

Sbírka kmenových listů, Kmenový list Karla Bubeníčka

Sbírka kmenových listů, Kmenový list Miloslava Dršky

Tištěné prameny

Dekret prezidenta republiky č. 138/1945 Sb. o trestání některých provinění proti národní cti.²⁶¹

Směrnice ministerstva vnitra ze dne 26. listopadu 1945 č. B-2220-23/11-45-I/2, ku provedení dekretu presidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti (č. 607 Úředního listu 1945).²⁶²

²⁶⁰ Autor pracoval s kopiemi kmenových listů, které mu poskytl vedoucí práce.

²⁶¹ Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1945-138>.

²⁶² Dostupné z: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:F-Zlj7Fz1X4J:www.moderni-dejiny.cz/clanek/file/id/847/+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz>.

Dobový tisk

GUT, Ladislav: *Ať promluví sněmovna*. Svobodné slovo, č. 163, 21. 11. 1945.²⁶³

NOSEK, Václav: *Vyhladit fašismus do všech důsledků*. Rudé právo, č. 146, 28. 10. 1945.²⁶⁴

Sto tisíc dokumentů národní zrady nalezeno. Rudé právo, č. 65, 17. 3. 1946.²⁶⁵

„Šak počkáte až já bodo očištěné!“. Osvobozený našinec, č. 64, 16. 3. 1947, s. 5.²⁶⁶

Šternberk odměňuje lásku k Němcům. Osvobozený našinec, č. 64, 16. 3. 1947, s. 5.²⁶⁷

Internetové zdroje

https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=profil-uzemi&uzemiprofil=31548&u=__VUZEMI__43__505161#

https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=profil-uzemi&uzemiprofil=31548&u=__VUZEMI__43__505587#

Literatura

ARBURG von, Adrian – STANĚK, Tomáš: *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951*. Středokluky, 2010.

BARTOŠ, Josef a kol.: *Historický místopis Moravy a Slezska*. Ostrava, 1972.

BARTOŠ, Josef: *Šternbersko v době okupace 1938-1945: základní charakteristika*. In: *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci*. č. 208, 2000, s. 11-26.

BLAIVE, Muriel - MINK, Georges: *Benešovy dekrety*. Praha, 2003.

²⁶³ Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:4272d6cd-bc2d-4841-8223-43ad378905db?page=uuid:8ef6a8b1-a7a5-45e1-acc6-fd4f3537b924>.

²⁶⁴ Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:c0d25ce0-f01a-11dc-a266-000d606f5dc6?page=uuid:d88b6680-e942-11dc-bdbb-000d606f5dc6>.

²⁶⁵ Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:48be52d0-f417-11dc-907f-000d606f5dc6?page=uuid:3f0583f0-f3f7-11dc-91e1-000d606f5dc6>

²⁶⁶ Dostupné z: <https://kramerius-vs.nkp.cz/view/uuid:2a417416-e114-4ac7-99ca-68cf9f9e5c36?page=uuid:5eaca110-80d2-11e9-828e-5ef3fc9bb22f&fulltext=Trestn%C3%AD%20nal%C3%A9zac%C3%AD%20komise%20C5%A0ternberk>

²⁶⁷ Dostupné z: <https://kramerius-vs.nkp.cz/view/uuid:2a417416-e114-4ac7-99ca-68cf9f9e5c36?page=uuid:5eaca110-80d2-11e9-828e-5ef3fc9bb22f&fulltext=Trestn%C3%AD%20nal%C3%A9zac%C3%AD%20komise%20C5%A0ternberk>

- BUREŠOVÁ, J.: *Uničov: historie moravského města*. Uničov, 2013.
- ČEPIČKOVÁ, Jana: *Trestní nalézací komise Nymburk 1945-1948*. (nepublikovaná magisterská diplomová práce), Praha, 2010.
- ČERVINKOVÁ, Zdeňka: *Trestní nalézací komise v Trutnově 1945-1948*. (nepublikovaná magisterská diplomová práce), Liberec, 2012.
- FRANEK, Jan: *Trestní nalézací komise v okrese Krnov během let 1945-1948*. (nepublikovaná bakalářská diplomová práce), Hradec Králové, 2015.
- FRANEK, Jan: *Trestní nalézací komise Opava – venkov 1945-1948*. (nepublikovaná magisterská diplomová práce), Hradec Králové, 2017.
- FRIEDEL, Jiří: *K pokusům o odsun tzv. polských okupantů z Těšínska po druhé světové válce*. In: PEJČOCH, Ivo – PLACHÝ, Jiří. a kol.: *Okupace, kolaborace, retribuce*. Praha, 2010.
- FROMMER, Benjamin: *Národní očista*. Praha, 2010.
- HORKÁ, Anna: *Trestní nalézací komise Nová Paka 1945-1948*. (nepublikovaná magisterská diplomová práce), Hradec Králové, 2017.
- JECH, Karel – KAPLAN, Karel: *Dekrety prezidenta republiky 1940–1945: dokumenty*. Brno, 1995.
- JONÁŠOVÁ, Veronika: *Trestní nalézací komise Pardubice 1945-1947*. (nepublikovaná bakalářská diplomová práce), Liberec, 2015.
- KAŇÁK, Bohdan – KOUDELA, Miroslav – MRACKÝ, Jan: *Šternberk slovem a obrazem*. Olomouc, 1996.
- KMOCH, Pavel – LOZOVIUKOVÁ, Kateřina: *Pomsta nebo spravedlnost? Trestní nalézací komise v českých zemích*. In: *Fontes Nissae*. Liberec, 2011.
- KMOCH, Pavel: *Provinění proti národní cti: „Malá retribuce“ v českých zemích a Trestní nalézací komise v Benešově u Prahy*. Praha, 2015.
- KOZÁKOVÁ, Veronika: *Trestní nalézací komise v Novém Bydžově v letech 1945-1948*. (nepublikovaná bakalářská diplomová práce), Hradec Králové, 2015
- KREISINGER, Pavel – PODOLSKÝ, Karel.: *Tragický 4. březen 1919 ve Šternberku s odstupem jednoho století – souvislosti, rekonstrukce událostí, důsledky*. Nepublikovaný článek.
- LOUDA, Jiří: *Trestní nalézací komise Turnov*. (nepublikovaná bakalářská diplomová práce), Liberec, 2011.

LUKÁČ, Jan: *Trestní nalézací komise v Zábřehu v letech 1945-1948*. (nepublikovaná magisterská diplomová práce), Hradec Králové, 2014.

MACHAČOVÁ, Jana – MATEJČEK, Jiří: *Národnostní menšiny a jejich sociální pozice ve střední Evropě*. Opava, 1999.

PEŠKOVÁ, Barbora: *Trestní nalézací komise Broumov 1945-1947*. (nepublikovaná bakalářská diplomová práce), Liberec, 2012.

REMSOVÁ, Monika: *Trestní nalézací komise v Jablonci nad Nisou (1945-1947)*. In: *Fontes Nissae XIII*. Liberec 2012.

SKLENÁŘOVÁ, Sylva – ŠTĚPÁN, Jiří: *Olomouc a tzv. Malý retribuční dekret č. 138/1945 Sb.* In: *Střední Morava. Vlastivědná revue*. Olomouc, 2002.

STANĚK, Tomáš: *„Poválečné excesy“ v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování*. Praha, 2005.

Seznam zkratek

BDM – Bund Deutscher Mädel (Svaz německých dívek)

BDO – Bund Deutscher Osten (Svaz Němců na východě)

ČSL – Československá strana lidová

ČSNS – Československá strana národně socialistická

ČSSD – Československá sociální demokracie

DAF – Deutsche arbeit Front (Německá pracovní fronta)

Gestapo – Geheime Staatspolizei (Tajná státní policie)

GIS – Geografický informační systém

KSČ – Komunistická strana Československa

MLS – Mimořádný lidový soud

NSDAP – Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (Národněsocialistická německá dělnická strana)

NSV – Nationalsozialistische Volkswohlfahrt (Nacionálně socialistický svaz pro dobročinnost)

ONV – Okresní národní výbor

OZON – Obóz Zjednoczenia Narodowego (Tábor národního sjednocení)

SA – Sturmabteilung (Úderné oddíly)

SdP – Sudetendeutsche partei (Sudetoněmecká strana)

SOkA – Státní okresní archiv

SS – Schutzstaffel (Ochranný oddíl)

TNK – Trestní nalézací komise

ZNV – Zemský národní výbor

Resumé

The main goal of this Bachelor thesis was activity analysis of The Criminal finding commission in Šternberk. The Criminal finding commission in Šternberk operated throughout the former political district of Šternberk consisting of judicial districts Šternberk and Uničov. The criminal finding commission in Šternberk judged wrongdoing against national honor by decree No. 138/1945 Coll. after World War II.

In this thesis are written results of criminal proceedings. This criminal proceedings could be stopped or Criminal found could be issued. I can publish these results after analysis: The Criminal finding commission in Šternberk discussed 787 cases, of which 512 was stopped and 180 people was judged by Criminal judgment. 95 cases were referred to the District Court in Šternberk after 4.5.1947.